

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 16 lutego 2024 r.

Poz. 1453

UCHWAŁA NR LXXV/475/23 RADY MIEJSKIEJ W BŁASZKACH

z dnia 20 grudnia 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024 - 2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. poz. 40, poz. 572, poz. 1463, poz. 1688) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2022 r. 840, Dz.U. z 2023 r. poz. 951, poz. 1688), Rada Miejska w Błaszach uchwała co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Błaszki na lata 2024-2027 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

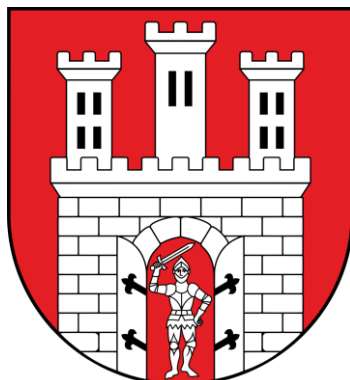
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Błaszek.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie w ciągu 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Błaszach

Ireneusz Hendrysiak

Załącznik do uchwały Nr LXXV/475/23
Rady Miejskiej w Błaszach
z dnia 20 grudnia 2023 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024 – 2027

SPIS TREŚCI:

1. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BŁASZKI
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BŁASZKI
3. ASPEKTY PRAWNE I PROGRAMOWE
4. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I RYS HISTORYCZNY
5. DIAGNOZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
 - 5.1. Zabytki zamieszczone w Gminnej Ewidencji Zabytków
 - 5.2. Dziedzictwo kultury niematerialnej
 - 5.3. Bilans walorów dziedzictwa kulturowego
6. ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BŁASZKI NA LATA 2024 – 2027
7. NAJWAŻNIEJSZE ASPEKTY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH GMINY BŁASZKI
8. CELE, KIERUNKI I DZIAŁANIA
9. WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU
10. MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
11. PODSUMOWANIE

1. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BŁASZKI NA LATA 2024 - 2027

Głównym założeniem sporządzanego dokumentu jest zamierzone modelowanie indywidualnego – lokalnego dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego zasobów, co przyczyni się do propagowania dorobku kultury materialnej i niematerialnej, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania obyczajów i podniesienia atrakcyjności rekreacyjnej Gminy Błaszki.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840) Burmistrz prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która zgodnie z wytycznymi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie powinna zostać przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Błaszek.

Burmistrz sporządza na okres 4 lat Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024 - 2027 zakłada, że celem nadrzędnym jest przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych, rewaloryzacyjnych, renowacyjnych i remontowych zabytkowych obszarów i obiektów na terenie gminy, będących genezą chluby i postumentem zrównoważonego rozwoju obszaru opartego o walory krajobrazu przyrodniczo - kulturowego.

Tak sprecyzowany cel główny potrzebuje silnego analitycznego współdziałania i zaangażowania jednostek i instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, propagowanie kultury, edukację oraz poprawę stanu zabytków.

Pozwoli to na:

- wznowienie zintegrowanych, kompleksowych działań zmierzających do zahamowania degradacji dziedzictwa kulturowego,
- ujednoczenie systemowych działań renowacyjnych i rewaloryzacyjnych,
- poprawę walorów i wartości obszarów i obiektów zabytkowych oraz ich wykorzystanie dla rozwoju turystyki i propagowanie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego,
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa regionalnego i lokalnego,

- wzmocnienie więzi społeczności lokalnych – „Małej Ojczyzny”,
- właściwe zdyskontowanie środków finansowych z wykorzystaniem funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Poza tym, podjęcie systemowych działań dotyczących wszystkich wymienionych elementów składających się na dziedzictwo kulturowe przyczyni się do powstania wyniku synergii, co pozytywnie wpłynie na rezultat docelowy.

Ochrona zabytków oznacza działania organów administracji publicznej mające na celu m.in. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających zachowanie zabytków, właściwe zagospodarowanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek ich wartości. Zadaniem władz samorządowych jest również uwzględnianie zadań ochronnych we wszystkich dokumentach planistycznych oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840) wyróżnia ochronę obiektów i obszarów zabytkowych, sprawowaną przez administrację publiczną i opiekę nad zabytkami, sędowaną na właścicieli lub posiadaczy zabytków. Zatem z mocy prawa udział w działaniach ochronnych, pracach ratowniczych i zapobiegawczych został powierzony organom władzy państwowej wszystkich jednostek, od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego po Burmistrza, właścicieli oraz posiadaczy zabytków. Odpowiedzialność jednostek poszczególnych szczebli administracyjnych dodatkowo regulują Ustawy dotyczące jednostek samorządowych.

Zakładanym rezultatem wdrażania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024 – 2027 będzie polepszanie stanu obszarów i obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków przyjętej, podniesienie ich roli m. in. poprzez promocję najcenniejszych obszarów gminy oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co wpłynie na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Narzędziem zmierzającym do osiągnięcia założonych efektów jest ustalenie możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania związane z zachowaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa Gminy Błaszki.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BŁASZKI

Zgodnie z artykułem 21. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840) Ewidencja Zabytków jest podstawą do sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024-2027.

Artykuł 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obliguje Burmistrza do obowiązku sporządzania na okres 4 lat Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Ustawa określa, że Gminny Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024 – 2027 (w myśl art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840) opiniuje Wojewódzki Konserwator Zabytków. Następnie dokument

przyjmuje Rada Miejska. Upowszechnienie dokumentu następuje poprzez ogłoszenie w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym, zgodnie z art. 87 ust. 1 w/w ustawy.

Po 2 latach Burmistrz zgodnie z w/w ustawą (art. 87 ust. 5) sporządzi sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024 – 2027 za okres dwóch lat jego obowiązywania i przedstawi wnioski Radzie Miejskiej i przekaze dokument Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

3. ASPEKTY PRAWNE I PROGRAMOWE

Uwarunkowania prawne

Narzędziami służącymi sprawowaniu opieki nad obiektami i obszarami zabytkowymi, są akty prawne ogólnoprawne, Unii Europejskiej i krajowe.

Dokumentami ogólnoprawnymi są konwencje opracowane pod egidą ONZ (UNESCO). Konwencja UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, która została ustanowiona w 1972 r. w Paryżu, umożliwiła wyróżnienie obszarów i obiektów mających „najwyższą powszechną wartość” poprzez Wpisanie na „Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO”.

Unia Europejska reguluje kwestie związane z ochroną dziedzictwa kulturowego w Traktacie z Maastricht z 2 lutego 1992 r., Rozporządzeniu Rady EWG z dnia 9 grudnia 1992 w sprawie wywozu dóbr kultury, Dyrektywie Rady EWG z dnia 15 marca 1993 w sprawie zwrotów przedmiotów kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z obszaru państwa członkowskiego oraz w Programie Kultura 2000.

Zapisy odnoszące się do ochrony zabytków w Polsce zamieszczono w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, w której zgodnie z artykułem 5 ochrona zabytków należy do konstytucyjnych obowiązków państwa.

Głównym aktem prawnym, regulującym zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840), która uwzględnia podział na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Zgodnie z art. 4 ochrona zabytków jest sprawowana przez organy administracji publicznej, które są odpowiedzialne za kontrolowanie zabytków oraz prawne i finansowe działania prowadzące do zachowania ich w dobrym stanie.

Art. 5 w/w ustawy określa, że opiekę nad zabytkiem sprawują właściciele lub posiadacze zabytków, którzy zostali zobligowani do dbałości o obiekty i obszary zabytkowe poprzez ich właściwe wykorzystywanie, remontowanie i udostępnianie.

W świetle art. 6 ochronie i opiece podlegają:

- zabytki nieruchome będące m. in. krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi i ruralistycznymi obiektami i obszarami zabytkowymi,
- zabytki ruchome będące, np. dziełami sztuki i pamiątkami historycznymi,
- zabytki archeologiczne.

Ustawa w art. 7 określiła cztery prawne formy ochrony zabytków, którymi są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należy obejmowanie ochroną prawną w drodze rozporządzenia najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie ich za pomnik historii.

Zadania administracji rządowej w zakresie zachowania dziedzictwa polegają na obejmowaniu ochroną zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ, prowadzeniu wojewódzkiej ewidencji zabytków, uzgodnieniu i opiniowaniu dokumentów planistycznych i inwestycyjnych oraz sprawowaniu kontroli nad nimi.

Do obowiązków samorządów lokalnych należy prowadzenie gminnych ewidencji zabytków i opracowanie gminnych programów opieki nad zabytkami. Samorzady tworzą też ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Samorzady mają również możliwość podejmowania ochrony zabytków poprzez ewentualne tworzenie parków kulturowych na mocy uchwały Rad Miast i Gmin. Park kulturowy przekraczający granice gminy zgodnie z art.16 ust. 5 może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie, których ten park ma być tworzony.

Uwarunkowania programowe

- Krajowe

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Krajowy Program Ochrony Zabytków jest w trakcie opracowania trzeciej edycji, określa warunki dla zapewnienia wspomnianej ochrony poprzez:

1. Cel szczegółowy: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego” - wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym; - wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.
2. Cel szczegółowy: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami” - merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.
3. Cel szczegółowy: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa” - upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
- tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Cele Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są spójne z celami na szczeblu krajowym i są również kompatybilne z dotychczasowymi założeniami.

Dotychczasowy krajowy program opieki nad zabytkami wyznaczał cele i kierunki działań polegających na wzmocnieniu ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego.

W swoich priorytetowych celach ma poprawę stanu zabytków, a przede wszystkim uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez stosowanie podstawowych zasad konserwatorskich:

1. „po pierwsze nie szkodzić”;
2. maksymalnie szanować oryginalną substancję zabytkową i wszystkie jej wartości (materialne i niematerialne);
3. minimalizować niezbędną ingerencję (powstrzymywać się od działań niekoniecznych);
4. usuwać to i tylko to, co na oryginał działa niszcząco;
5. zachować czytelność i odróżnialność ingerencji;
6. dochowywać odwracalności metod i materiałów;
7. wykonywać wszelkie prace zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Powyższe zasady dotyczą postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, inżynierów budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały wyznaczone następujące cele:

W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego; określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych;
- objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami;

- ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach; doskonalenie, rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej oraz społecznej ochrony i opieki nad zabytkami;
- udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

W zakresie działań o charakterze systemowym:

- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, urbanistyczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;
- realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe, obejmujące dobra kultury i natury; stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek unijnych, wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego;
- przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego, wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce; wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania; wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi; wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.

W zakresie systemu finansowania:

- stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania, zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, ale także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.

W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- stworzenie systemu stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych;

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa;

- wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką; wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego; wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

W zakresie kształcenia i edukacji:

- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony; zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego; weryfikacja wszystkich dotychczas na drodze pozaakademickiej nabytych uprawnień poprzez stworzenie systemu akredytacji i uznawalności wykształcenia;

- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa; budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków;

- upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej; tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

W zakresie współpracy międzynarodowej:

- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie;

- oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości, w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu - lub wielokulturowe”; troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Strzeżenie dziedzictwa narodowego stanowi jedno z podstawowych zadań Rzeczypospolitej Polskiej, zdefiniowanych w art. 5 Konstytucji, obok ochrony niepodległości i nienaruszalności terytorialnej, zapewnienia wolności i praw człowieka i obywatela, bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony środowiska (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.) Zgodnie z przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ochrona zabytków jest obowiązkiem państwa i każdego obywatela:

- art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest podstawowym aktem prawnym, szczegółowo regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Ustawa określa zabytek jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki podzielono na 3 grupy. Pierwszą stanowią zabytki nieruchome, do których zaliczają się krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Druga grupa obejmuje zabytki ruchome: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i order, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne. Trzecią grupą są zabytki archeologiczne: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Organami ochrony zabytków są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć w drodze porozumienia wykonywanie części kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków gminom i powiatom, z wyjątkiem prowadzenia rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez administrację publiczną działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków; uznanie za pomnik historii; utworzenie parku kulturowego; ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest ewidencja zabytków. Ustawa zobowiązuje gminy oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków do tworzenia ewidencji zabytków. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024-2027 tworzony jest na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków z terenu Gminy Błaszki, jak też dokumentów planistycznych oraz innych lokalnych dokumentów strategicznych Gminy Błaszki.

Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024-2027 z dokumentami wykonanymi na poziomie krajowym, województwa łódzkiego i powiatu sieradzkiego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024-2027 jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami (są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego). Program zbieżny jest z dokumentami utworzonymi na poziomie krajowym, województwa łódzkiego i powiatu sieradzkiego. Cele te wymienione są w dokumentach przedstawionych w tabeli poniżej:

Wykaz dokumentów wykonanych na poziomie krajowym, wojewódzkim oraz uwarunkowania programowe.

Na poziomie krajowym	Główne przesłanie
„Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030”	Strategia stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. W rozdziale Cele, kierunki interwencji i narzędzia realizacji wymieniono cele szczegółowe, a jednym z nich jest Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest zatem dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu realizowany będzie projekt strategiczny pn. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami (KPOZOZ). Równie ważnym wyzwaniem jest poprawa estetyki przestrzeni publicznej. Innym celem jest Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury (2.3)
„Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”	Program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Jest to kontynuacja drugiego Programu. Pierwszy obowiązywał w latach 2014-2017, drugi

	<p>opracowany był na lata 2019–2022.</p> <p>Program określa cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz wskazuje środki służące do ich realizacji. Celem głównym KPOZOZ jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.</p>
Krajowa Polityka Miejska do roku 2023	<p>Strategicznym celem polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców. Jeden z pięciu celów szczegółowych dotyczy odbudowy zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich.</p> <p>Dokument ten podkreśla, że podmiotem inicjującym procesy naprawy miast powinny być ich władze, a działania dla odnowy każdego z nich powinny mieć indywidualnie określoną formułę, charakter i zakres przyczyniający się do zmiany strukturalnej. Muszą one także optymalnie wykorzystywać lokalne potencjały, inicjatywę społeczną i partnerów gospodarczych.</p>
Narodowa Strategia Rozwoju Kultury	<p>Strategia powstała jako dokument tworzący ramy dla nowoczesnego gospodarowania dziedzictwem kulturowym Polski, przy jego maksymalnym zachowaniu, jak również wykorzystaniu w podstawowym celu, jakim jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów Polski. W ramach realizacji spójnych działań w poszczególnych regionach Polski, zostały wyodrębnione główne zadania i priorytety w dziedzinie kultury. Celem programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa</p>

	stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych.
Narodowy Plan Rewitalizacji – Założenia	Myślą przewodnią Narodowego Planu Rewitalizacji jest zapewnienie mu możliwie powszechnego charakteru tak, aby jak najszersze grono obywateli i podmiotów mogło się utożsamić z ideą naprawy środowiska miejskiego i włączać się lub podejmować z własnej inicjatywy działania w tym zakresie. Z tej perspektywy plan odnosi się zarówno do zagadnienia przywracania świetności dzielnicom śródmiejskim, uzdrawiania relacji społecznych i rozwiązywania problemów infrastrukturalno-technicznych w zaniedbanych dzielnicach, ponownego zagospodarowania terenów przemysłowych, powojkowych, pokolejowych i opartowych, jak i innych sytuacji, w których władze samorządowe lub mieszkańcy dochodzą do wniosku, że miasto powinno być na danym obszarze „uzdrowione”.
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)	Dokument ten został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą Nr 8 z dnia 14 lutego 2017 roku. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 roku. Omawiany dokument jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie lat 2020 i 2030, określa warunki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów strategii. Głównym celem Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.
Na poziomie wojewódzkim Województwa Łódzkiego	Główne przesłanie
Plan zagospodarowania	Określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu w perspektywie długookresowej, uwzględnia ustalenia

przestrzennego województwa łódzkiego	strategii rozwoju województwa stanowiąc jednocześnie podstawę dla wyboru działań priorytetowych w kolejnych okresach programowania oraz uwzględnia rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym. Plan jako element systemu planowania przestrzennego, pełni istotną rolę koordynacyjną między planowaniem na szczeblu krajowym a planowaniem metropolitalnym i miejscowym, nie będąc jednocześnie aktem prawa miejscowego i nie naruszając uprawnień gmin i związków metropolitalnych w zakresie gospodarowania przestrzenią. Głównymi wyzwaniami rozwoju przestrzennego województwa jest m.in. przeciwdziałanie procesom depopulacji ośrodków miejskich oraz peryferyzacji obszarów wiejskich, wzmocnienie transportowej dostępności regionu, zwiększenie jakości i integracja publicznego transportu zbiorowego. Dodatkowo, będąc kompendium wiedzy o regionie, spełnia rolę informacyjno-poznawczą dla wspólnot samorządowych wszystkich poziomów i potencjalnych inwestorów. Odnosi się m.in. do systemu obszarów chronionych, w tym obszarów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, uzdrowisk, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030	Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest odpowiedzią władz województwa na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania, przedstawia spójny plan powiązanych i przemyślanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego.

<p>Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023 – WPOnZ</p>	<p>Celem strategicznym programu jest „zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”. Program jest czwartą edycją wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie i stanowi kontynuację ustaleń i zasad w zakresie kształtowania krajobrazu kulturowego i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu przyjętych we wcześniejszych latach.</p> <p>Program obejmuje obszar województwa łódzkiego w granicach administracyjnych.</p>
<p>Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej</p>	<p>Dokument określa na poziomie województwa organizację i sposób ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, poprzez planowanie i przygotowanie realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu uratowanie zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Ujmuje w szczególności rozmieszczenie i stan zasobu podlegającego ochronie, zagrożenia, zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania. Dokument wymaga corocznej aktualizacji, a jego części podlegają ochronie na podstawie przepisów dotyczących ochrony informacji niejawnych.</p>
<p>Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim</p>	<p>Jako cel nadrzędny dla działań podejmowanych w ramach realizacji Programu przyjęto wykreowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku regionu, poprzez realizację kompleksowego zespołu działań organizacyjnych, inwestycyjnych i promocyjnych.</p>
<p>Program Rozwoju Kultury w Województwie Łódzkim</p>	<p>5 czerwca 2014 r. Zarząd Województwa Łódzkiego podjął uchwałę w sprawie przyjęcia ww. dokumentu. Jego celem jest wytyczenie kierunków polityki kulturalnej w województwie łódzkim oraz przedstawienie rekomendowanych działań dla rozwoju kultury w regionie na lata 2014-2020. Rozwój kultury przyczyni się do</p>

	podniesienia atrakcyjności województwa łódzkiego. Mieszkańcy województwa łódzkiego będą brać aktywny udział w życiu kulturalnym – uczestniczyć w kulturze i ją współtworzyć. Będą czuli się dumni z lokalnych i regionalnych tradycji oraz odpowiedzialni za otoczenie, w którym żyją. Będą przygotowani do odbioru komunikatów kultury oraz będą posiadać wiedzę o regionie. Wzrost poczucia tożsamości mieszkańców, ich zaangażowanie w życie społeczne (kulturalne), wpłynie na budowę pozytywnego obrazu kultury w województwie na zewnątrz – w kraju i za granicą.
Na poziomie powiatu	Główne aspekty
Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Sieradzkiego	Obecnie tworzony jest Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Sieradzkiego. Program w dużym stopniu uwzględni walory dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki i podkreśli rangę zabytków.

Przy sporządzaniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024-2027 wzięto pod uwagę uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Błaszki wynikające z dokumentów na poziomie krajowym, wojewódzkim. Dużą uwagę w niniejszym opracowaniu zwrócono na zapisy zawarte w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim, uwzględniając jego rekomendacje.

Zgodność niniejszego Programu ze strategicznymi dokumentami regionu jest warunkiem koniecznym jego skutecznej realizacji. Należy podkreślić, że Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024 - 2027 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w krajowych, wojewódzkich dokumentach programowych.

4. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I RYS HISTORYCZNY

Położenie geograficzne

Gmina Błaszki położona jest na północno-wschodnim skraju Wysoczyzny Żłoczewskiej (1158,96 km²) wchodzącej w skład makroregionu Nizina

Południowowielkopolska, podprowincji Nizin Środkowopolskich. Wymieniona wysoczyzna leży pomiędzy Kotliną Grabowską, z którą graniczy od zachodu, a Kotlinami Sieradzką i Szczercowską sąsiadującymi od wschodu, natomiast od północy graniczy z Wysoczyzną Turecką, zaś po przeciwnej stronie z Wysoczyzną Wieruszowską. Pierwsza wymieniona we wstępie – Wysoczyzna Złoczewska - została ostatnio poddana weryfikacji pod względem zajmowanej powierzchni i liczby mikroregionów, z których jeden spośród nich, Płaskowyż Jasionnej, położony w jej północno-zachodniej części. Charakteryzuje się on występowaniem najwyższych w mezoregionie wysokości bezwzględnych, które osiągają rzędną do około 200 m n.p.m. Teren ten urozmaicają formy wypukłe – wydmore – zwłaszcza występujące w zachodnim i południowym fragmencie mikroregionu. Część centralną płaskowyżu (południowa część gminy Błaszki) porastają bory sosnowe z domieszką jodły i dębu. W pozostałej partii mikroregionu dominują użytki rolne.

Rzeźba Wysoczyzny Złoczewskiej została ukształtowana podczas deglacjacji arealnej lodu południowowielkopolskiego zlodowacenia Warty. Na obszarze tym dominują powierzchnie równin moreny dennej z przeważającym udziałem gliny zwałowej, równiny wodnolodowcowe z formami wypukłymi (np. kemy, ozy) oraz formy wklęsłe, wytopiskowe wypełnione piaskami zalegającymi na glinach zwałowych.

Podłoże starsze Wysoczyzny Złoczewskiej tworzą utwory skalne powstałe w okresie ery mezozoicznej, trwającej ok. 80 mln. lat (ok. 145-66 mln lat temu). Utwory trzeciorzędowe są słabo rozpoznane. Stanowią je warstwy ilów pstrych o miąższości do 35 m oraz węgla brunatnego i piasków drobnoziarnistych. Czwartorzęd charakteryzował się kolejnymi zlodowaczeniami, zwłaszcza warciańskim. Na powierzchni ukształtowane zostały przez zanikający lądolód warciański pagórki na północy, a równinna powierzchnia wysoczyznowa zbudowana z glin morenowych jest przykryta warstwą o miąższości 40-50 m holocenijskich piasków, piasków gliniastych i glin zwałowych i przecięta korytem Cieni (zwana też Trojanówką), Pokrzywką lub Jesionną, a na wschód Swędry (dopływającej do Swędrni) wraz z dopływami, należących do dorzecza Odry. W dolinach cieków zalegają torfy, piaski i mułki rzeczne o miąższości 2-3 m. W okolicy i w Błaszczkach wielokrotnie stwierdzono utwory gliniaste znacznej miąższości. Na powyższym podkładzie wytworzyły się głównie gleby płowe (pseudobielicowe) kompleksu żytniego bardzo dobrego, a w dolinkach murszowe, zajęte przez roślinność łąkową. Warto zauważyć, że główny ciek wodny, jakim jest rzeka Cienia, płynie - ogólnie ujmując z kierunku południowego na północny, która dzieli gminę Błaszki niemal na połowę, na część wschodnią i zachodnią.

Z uwagi na znaczące przekształcenie pierwotnego krajobrazu naturalnego na pola uprawne, łąki, pastwiska oraz tereny budowlane o różnym stopniu antropogenizacji krajobraz kulturowy dominuje w gminie Błaszki. W wyniku działalności człowieka w ostatnich dziesięcioleciach powstały także elementy dysharmonijne i destrukcyjne, jak np. wyrobiska poeksploatacyjne, które znacząco obniżają walory krajobrazowe.

W okresie historycznym struktura przyrodnicza gminy przechodziła zmiany adekwatne do przeobrażeń powodowanych przez gospodarcze użytkowanie zasobów naturalnych. Kolejne stadia jego przeobrażeń to:

- wylesienie terenu na rzecz pól uprawnych,
- modyfikowanie fizycznych i wodnych (w ostatnich kilku dekadach również chemicznych) właściwości gleb stosownie do potrzeb bieżącej produkcji rolnej,
- przejmowanie terenów rolnych i leśnych na cele budownictwa,
- odwadnianie śródpolnych, śródleśnych i dolinnych terenów podmokłych i zabagnionych i związany z tym ubytek powierzchni olsów i łągów, likwidacja zadrzewienia i krzewów śródpolnych wraz z intensywną mechanizacją produkcji rolnej.

Krajobraz naturalny ma obecnie znikome możliwości samoregeneracji. Jedynie w przypadku zaprzestania gospodarczego użytkowania gruntów ornych, łąk i pastwisk uruchamia się proces odnowy naturalnej. Jest to proces długotrwały, a jego intensywny rozwój jest bądź z czasem będzie widoczny w przestrzeni przyrodniczej gminy. Ekosystemy naturalnych zalesień, najczęściej mają niewielkie walory krajobrazowe i gospodarcze.

Z uwagi na dominujące na obszarze gminy jednorodne, dość płaskie, ukształtowanie terenu dominującą rolę w jej krajobrazie odgrywają przede wszystkim struktury przestrzenne, np. zespoły tradycyjnej zabudowy skoncentrowane na terenie historycznego układu urbanistycznego miasta Błaszki.

Wymienione powyżej struktury przestrzenne nadają poszczególnym miejscowościom zlokalizowanym na terenie gminy Błaszki ich indywidualny charakter określając je jako skupiska zabudowy wiejskiej, małomiasteczkowej często z zachowanymi zespołami dworskimi nieodłącznie towarzyszącymi większym wsiom. W ramach tych struktur tkwią czytelne, historycznie uwarunkowane, typy i rodzaje zabudowy oraz sposób kształtowania układów komunikacyjnych i pewnych zależności przestrzennych określających jakość i rodzaj dominującego na danym obszarze osadnictwa związanego z danym rodzajem

działalności gospodarczej związanej bądź z handlem i świadczeniem usług na rzecz miasta lub też z gospodarką rolną – wiejską.

Szczególnym zjawiskiem wśród materialnego dziedzictwa gminy są pojedyncze obiekty architektury kształtujące w wyjątkowy sposób – charakterystyczny dla danego terenu – lokalny krajobraz kulturowy. Do takich obiektów zaliczyć należy określony typ zabudowy mieszkalnej małomiasteczkowej lub wiejskiej, budowle monumentalne, wśród których szczególnie wyróżniają się obiekty sakralne, użyteczności publicznej (np. ratusze, szkoły, siedziby instytucji publicznych), a także obiekty rezydencjonalne (pałace, dwory) wraz z folwarcznymi zabudowaniami gospodarczymi. Innymi obiektami o równie ważnej funkcji przestrzennej są historycznie ukształtowane w wyniku działalności człowieka tereny zieleni (parki i ogrody, aleje drzew), cmentarze oraz obiekty tzw. małej architektury (np. krzyże i kapliczki przydrożne), drzewa pomnikowe.

Ponadto za elementy składowe krajobrazu kulturowego uznaje się historyczne obszary leśne, rozłogi pól i łąk oraz wytyczoną w przeszłości infrastrukturę komunikacyjną włącznie z przebiegiem linii kolejowej.

Rys historyczny

Błaszki leżały w średniowieczu w ziemi sieradzkiej. Po raz pierwszy wzmiankowane były pod nazwą Błazkowice w 1386 r. Pierwsza wzmianka z tego okresu dotyczy plebana z Błascowicz i świadczy o istnieniu tutaj parafii. Fundatorami kościoła byli Błazkowscy. Wówczas w miejscowości znajdował się już kościół, a mieszkańcami była szlachta różnych herbów i nazwisk.

W dokumencie z 1388 r. występuje wzmianka o rycerzu Wyszko z Błazkowicz w ziemi sieradzkiej. Najstarszy dokument opisujący Błaszki pochodzi z 1437 roku i dotyczy przyznania beneficjum błazkowskiego przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Wincentego Kota plebanowi Potworowskiemu. Fakt, że w 1437 mamy poświadczony istnienie parafii Błaszki, możemy uznać za początek wsi, a następnie miasta Błaszki. W tym przekonaniu wzmianka o parafii i beneficjum plebańskim, wieś musiała już istnieć od dłuższego czasu i odgrywać jakąś rolę w życiu gospodarczym okolicy, skoro występuje jako siedziba parafii. Wynika z tego, że wieś powstała i rozwinęła się już w połowie XIV w. i związana była z pewnością ze szlakiem handlowym z Poznania przez Kalisz - Sieradz do Krakowa.

Jednakże nic bliższego nie można powiedzieć o wpływie tego traktu na rozwój gospodarczy i przestrzenny wsi. Wydaje się, że stosunkowo niewielka odległość Błazek od Kalisza i Sieradza oraz sąsiedztwo silniejszego gospodarczo Stawu i Opatówka, wstrzymywały rozwój wsi, w tym mniemaniu utwierdza nas opis Błazek zawarty w liber Beneficierum Jana Laskiego z 1521 r. Błazki występują nadal jako wieś, której część należy do kościoła, a część do rodziny Błazkowskich, występującej w aktach sejmikowych jeszcze w pierwszej połowie XVII w.

Dopiero w siedemnastym stuleciu wsią zarządzał jeden właściciel, początkowo byli to Radoszewscy, a następnie Lipsy. Pierwsza funkcja miejska w postaci funkcji handlowej pojawiła się w Błazkach w 1652 r., kiedy to Jan Kazimierz nadał im prawo do odbywania się niedzielnych targów. Mimo to dopiero z 1722 r. pochodzi pierwsza znana informacja o nazwaniu Błazek miastem i ten rok uznaje się za datę lokacji. Potwierdzenia wspomnianego prawa w 1670 i 1722 dopatrujemy się w powiększonej liczbie jarmarków do 3, a w późniejszym okresie do 4. Powstanie targu w Błazkach było uwarunkowane dogodnym położeniem przy trakcie handlowym z Wielkopolski do Małopolski, wzdłuż którego powstał obszerny prostokątny rynek. Błazki w końcu XVIII w. posiadają prawo odbywania targów niedzielnych i 10 jarmarków.

Z materiałów źródłowych wynika, że jedynym elementem, który w zasadzie nie uległ zmianie w strukturze przestrzennej jest lokalizacja kościoła parafialnego. Obecny kościół znajduje się na miejscu poprzednich 7 kolejnych kościołów.

W 1729 r. Błazki stanowiły własność Lipskich, szczyliły się rozwojem rzemiosła, głównie sukiennictwa i garbarstwa. Pod koniec siedemnastego stulecia nastąpiły zmiany w układzie przestrzennym osady targowej nadające jej charakter niewielkiego miasteczka. Przemiany te były możliwe za sprawą właścicieli Lipskich, którzy zdecydowali się zakupić grunty należące do miejscowości w celu wytyczenia nowych ulic i osiedlenia mieszczan. Pożary pod koniec XVII w. oraz przejście pod panowanie Prus nie sprzyjały rozwojowi miasta,. Dalsze ożywienie gospodarcze nastąpiło w czasach Królestwa Polskiego, kiedy powstał kalisko-mazowiecki okręg przemysłowy; rozwijało się głównie tkactwo i szewstwo, obok rzemiosła rozwijał się handel, a o jego roli w mieście świadczy wielki rynek, dziś podzielony na dwa place.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich Tom I podaje: „W 1827 r. było tu 91 domów. i 1361 mieszkańców. W 1859 roku było 2,854 mieszkańców., 178 domów. W 1876 roku było tu 3760m.” Biorąc pod uwagę te dane, stwierdza się, iż od

roku 1827 do 1876 liczba ludności Błaszek zwiększyła się trzykrotnie. Przyczyną była napływająca do miasta ludność żydowska, a także eksplozja demograficzna wśród Żydów.

W 1916 roku z inicjatywy rady miejskiej w Błaszczkach zostaje wzniesiony budynek twz. Błaszczkowiarki, który obok sklepów na parterze mieści sale szkolne i sale widowiskową.

W latach 1925 -1927 miasto buduje nowy budynek szkoły, łaźnię miejską oraz pokrywa brukiem Górny Rynek i drogę prowadzącą do cmentarza.

Przed I wojną światową Błaszki liczyły 5700 mieszkańców, z czego prawie 50% stanowili Żydzi, wymordowani później przez Niemców. W Błaszczkach istniały przed wybuchem wojny dwa cmentarze żydowskie. Zarówno starszy, jak i nowszy zostały zniszczone podczas wojny. Po wojnie starszy został zajęty pod pole orne, zaś nowszy pod zabudowę przemysłową. Podczas II wojny światowej administracja niemiecka zmieniła nazwę miasta na Schwarzaau.

Rzemieślniczo - handlowy charakter miasta nie zmienił się, aż do 1939 r. Słaby postęp urbanizacji spowodował, że układ przestrzenny miejscowości jest słabo rozwinięty o miernie zachowanym rozplanowaniu.

Po wojnie rozwinął się tu przemysł skórzany i usługi dla rolnictwa. W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do województwa sieradzkiego, wcześniej do województwa poznańskiego i powiatu kaliskiego.

W latach 1975-1998 Gmina Błaszki administracyjnie należała do województwa sieradzkiego.

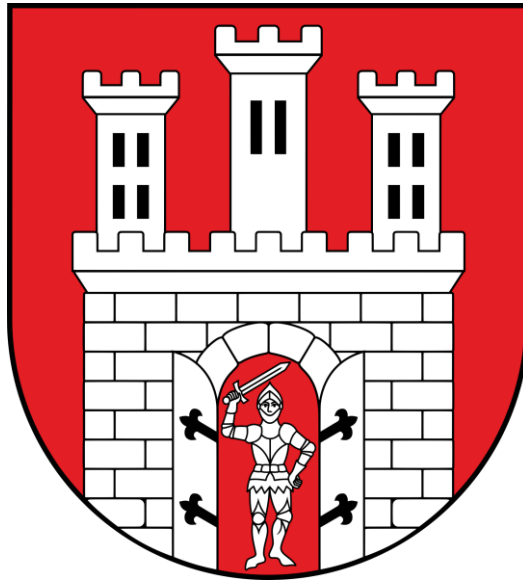
W nowym podziale administracyjnym kraju przeprowadzonym w 1999 roku Gmina Błaszki znalazła się w województwie łódzkim, w powiecie sieradzkim.

5. DIAGNOZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Insygnia Gminy Błaszki

Herb

“W polu czerwonym zamek srebrny z trzema wieżami, z których środkowa najwyższa z dwoma otworami strzelniczymi czarnymi w pas, zaś boczne z czterema otworami strzelniczymi (2 i 2), w którego bramie z otwartymi wrotami rycerz srebrny z mieczem wzniesionym w prawicy.”

W marcu 2022 roku Gmina Błaszki uzyskała pozytywną opinię Komisji Heraldycznej dotyczącą ustanowienia herbu, flagi, banneru, flagi stolikowej, sztandaru oraz łańcuchów.

Kluczowe znaczenie w trakcie ustaleń miały pieczęcie miejskie z XVIII-XIX wieku. Jedną z nich określono jako pożyczoną miastu, druga z kolei okazała się nieczytelna. W trakcie projektowania pod uwagę wzięto nową tradycję heraldyczną sięgającą okresu II wojny światowej oraz najstarszą odnaniezoną pieczęć, która związana jest z Błazkami. Przedstawia ona odzianą w zbroję postać w bramie posiadającego trzy wieże zamku (budowli obronnej).

Flaga

Na prostokątnej fladze na czerwonym tle umieszczone zostały elementy wyżej opisanego herbu.

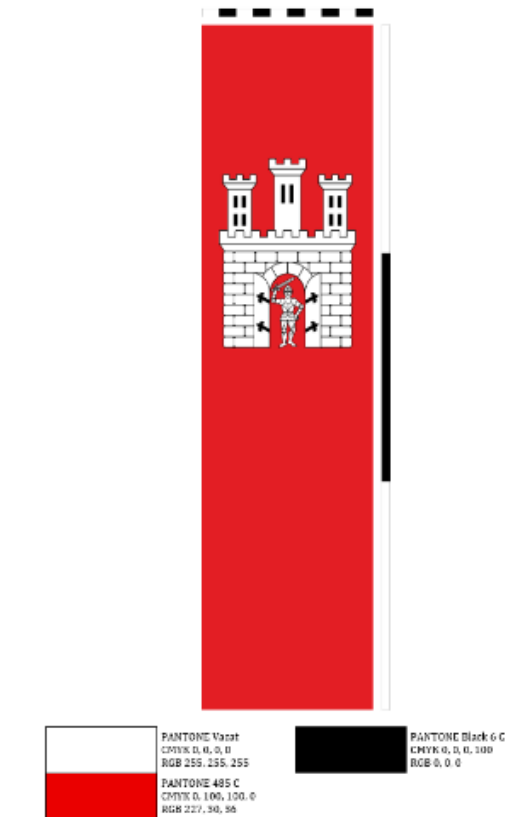
“W polu czerwonym zamek srebrny z trzema wieżami, z których środkowa najwyższa z dwoma otworami strzelniczymi czarnymi w pas, zaś boczne z czterema otworami strzelniczymi (2 i 2), w którego bramie z otwartymi wrotami rycerz srebrny z mieczem wzniesionym w prawicy.”

Flaga stolikowa

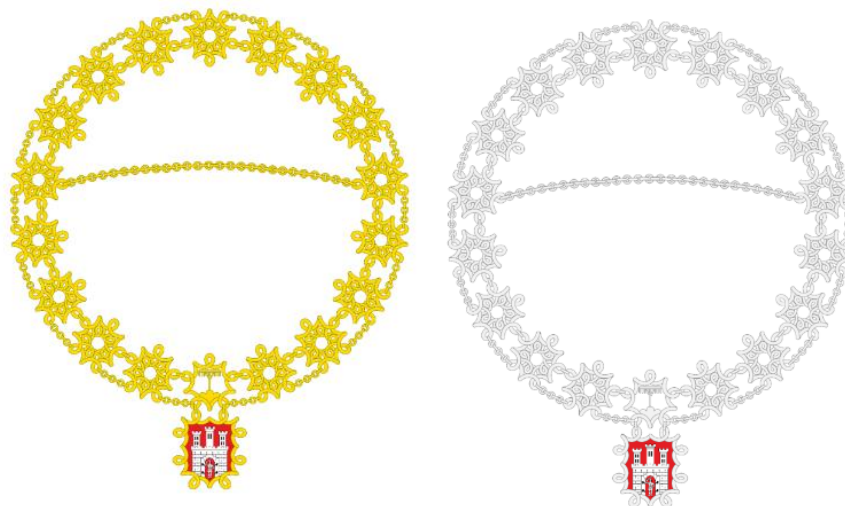

Baner

Łańcuch

Łańcuchy składają się z 18 wykonanych z metalu ogniów. W przypadku wóldarza gminy metal ma posiadać barwę złotą, natomiast dla Przewodniczącego Rady Miejskiej srebrną.

Sztandar

Sztandar ma postać dwustronnego kwadratu. Drzewce zwieńczy ażurowy grot z godłem herbu. Pod grotem przewiązana biało-czerwona szarfa. Strona prawa sztandaru ma być czerwona z godłem Polski w centralnej części. Lewa natomiast również czerwona, ale z herbem gminy Błaszki otoczonym gałązkami palmowymi i zwieńczonym koroną. Nad godłem napis "Gmina", zaś pod nim "Błaszki".

Sztandar od strony lewej

Sztandar od strony prawej

Historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne

Błaszki

Miasto Błaszki posiada zachowany układ przestrzenny typowy dla XIX wiecznego małego miasta. W obecnej strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta można wyraźnie wyróżnić strefę centrum zawierającą zwartą zabudowę mieszkaniowo-usługową o charakterze śródmiejskim - zlokalizowaną wokół rozdzielonych ulicą Sieradzką - główną ulicą miasta dwóch historycznie ukształtowanych placów - Plac Niepodległości i Plac Sulwińskiego, stanowiących główny akcent kompozycyjny układu urbanistycznego miasta; kwartały przylegające do placów posiadają od frontu zabudowę pierzejową w postaci dwu lub jednokondygnacyjnych budynków o dwuspadowych dachach kalenicach równoległych do ulic. W większości budynków w parterach znajdują się usługi handlu, gastronomii i inne usługi komercyjne. Pozostałe części posesji zabudowane są w formie oficynowych budynków mieszkalnych i towarzyszących im licznych zabudowań gospodarczych. Oprócz zwartej zabudowy mieszkaniowej w bezpośrednim sąsiedztwie placów zlokalizowane są usługi administracji, oświaty i kultury w formie wolnostojących budynków na wydzielonych działkach. Zarówno Plac Niepodległości, jak i Plac Sulwińskiego wymagają przeprowadzenia całościowych działań rewitalizacyjnych. Obecnie prowadzone prace skupiają się w obrębie dwóch parków przy Placu Sulwińskiego. Przeprowadzono prace rewaloryzacyjne w Parku Wincentego Witosa i Parku Niepodległości, złożone prace rewaloryzacyjne prowadzone są również w obrębie starego Miasta, przy ul. Mleczarskiej, gdzie ma powstać targowisko miejskie. W planach jest również rewitalizacja terenu, gdzie obecnie znajduje się dworzec PKS. W obrębie południowej części Placu Niepodległości wprowadzono współczesny plac zabaw dla dzieci. Całość placu jest porządkowana, modernizowane są ciągi spacerowe, pielęgnacji poddano również zieleń. W wyniku tych prac nie usunięto z placu dysharmonizującego go pawilonu. Elementem zakłócającym przestrzeń Placu Niepodległości cały czas pozostaje stacja CPN zlokalizowana w obszarze wglądów widokowych na kościół i Błazkowsiankę od ulicy Pułaskiego. Plac Sulwińskiego również nie został poddany kompleksowym pracom rewaloryzacyjnym.

Plan

Błaszki posiadają układ rozplanowania rozwinięty prosty. Pod względem morfogenetycznym układ wywodzi się z przedlokacyjnych struktur o charakterze wiejskim lub wczesnomiejskim. Układ Błazzek charakteryzuje się zachowaniem czytelnych struktur przestrzennych świadczących o ich genezie miejskiej.

W strukturze przestrzennej miasta można wyróżnić wieś lokacyjną powstałą i rozwiniętą w połowie XIV w. oparciu o szlak handlowy z Poznania przez Kalisz - Sieradz do Krakowa. Szlak ten obecnie został zarysowany w przebiegu ulic Kaliskiej i Kościelnej. Znajduje on wyraz we współczesnym planie miasta, gdzie parcele pomimo likwidacji tego odcinka traktu utrzymały się w starym zasięgu, ewentualnie uległy nieznacznemu zniekształceniu w wyniku nowej parcelacji. Trakt ten wywierał duży wpływ na rozwój gospodarczy i przestrzenny Błaszek. Dwa rynki ulokowane na osi omawianego traktu są świadectwem przynależności Błaszek w XVII w do różnych właścicieli. Obecny Plac Sulwińskiego, był częścią należącą do kościoła. Południowa część dzisiejszego miasta wraz z obecnym Placem Niepodległości — Górnym Rynkiem stanowiła do 1773 r. własność błazkowskiego. Miasto Błaszki rozwinęło się w północnej części, od strony Placu Sulwińskiego, zatem Dolny Rynek jest lokacyjnym placem rynkowym. Miasto założono jako ośrodek wymiany produktów rolnych, wykorzystując dogodne położenie przy funkcjonującym szlaku komunikacyjno-handlowym.

Również zachowany materiał kartograficzny pochodzi dopiero z XIX w. i ukazuje stanu miasta rozwijającego się po pożarze 1778 r., w trakcie regulacji planu miasta. W układzie materiałów źródłowych pewnym elementem jest również historyczna lokalizacja kościoła parafialnego. Obecny kościół znajduje się na miejscu poprzednich kolejnych kościołów. W zestawieniu lokalizacji kościoła z kierunkiem przebiegu traktu handlowego z Kalisza na Sieradz można przyjąć, że tereny zajęte dzisiaj przez łąźnię miejską i budynek tzw. Błaszkwianki stanowiły centrum i plac targowy wsi. Ten stan rzeczy uległ zmianie po nadaniu Błaszkom praw miejskich i wytyczeniu planu miasta.

Budynek Błaszkwianki wzniesiony w 1916 roku zlokalizowano na dawnych parcelach kościelnych pomiędzy rynkami. W ten sposób tradycyjne rozplanowanie obu przestrzeni placowych zostało utrzymane. W 1930 i 1931 roku zniszczone w pożarach Błaszki tracą część zachodniej połaci Górnego Rynku - Placu Niepodległości.

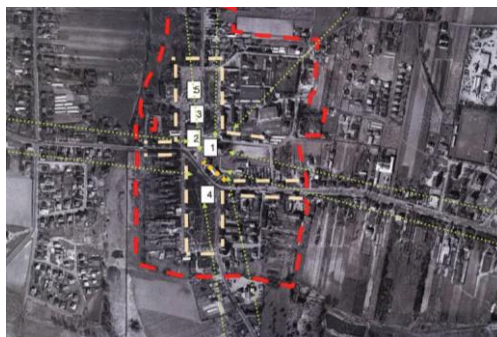
Zatem rozwój przestrzenny Błaszek możemy podzielić na trzy stadia przestrzenne: 1 - wieś przed -lokacyjną wzdłuż traktu kaliskiego, 2 - miasto lokacyjne, 3- miasto o zmienionej, w wyniku uregulowania przez właścicieli, kompozycji przestrzennej.

Najważniejsze elementy układu przestrzennego:

- murowany, późnobarokowy kościół św. Anny, wzniesiony w latach 1779-1789, z fundacji Lipskich, w kościele tym znajduje się nagrobek generała Józefa Lipskiego, przywódcy insurekcji kościuszkowskiej w Sieradzkim i powstania wielkopolskiego 1806 roku w Kaliskiem;

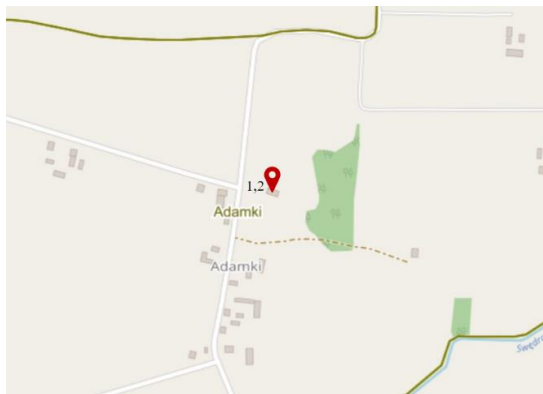
- kilka domów mieszczzańskich z przełomu XVIII/XIX w. przy dawnym rynku;
- Dom Społeczny Towarzystwa Spółdzielczego „Błaszkwianka”, murowany, wzniesiony w latach 1916–1917 według projektu Sylwestra Pajzderskiego; obecnie dom mieszkalny;
- murowany dworzec Kolei Warszawsko-Kaliskiej w Maciszewicach, wybudowany ok. 1905 r.
- cmentarz rzymskokatolicki parafii św. Anny, z kaplicą grobową Poraj-Biernackich i Błaszczyńskich, na cmentarzu znajdują się również: żeliwny nagrobek Stefana Walewskiego; grób Macieja Piaszczyńskiego - powstańca styczniowego z oddziału ppor. Bąkowskiego, który poległ pod Równą koło Błazek; grobowiec Żeliśławskich, w nim Wacława Pilawy Żeliśławskiego, generała brygady Kazimierza Pilawa-Żeliśławskiego, kapitana Witold Pilawa-Żeliśławskiego

Na cmentarzu w Błazkach spoczęli lub zostali upamiętnieni także: Zygmunt Pilawa - Żeliśławski- obywatel ziemski; Jerzy Bratek - Kozłowski „Kastor” urodzony w 1923 r., zginął 6 maja 1944 r. w czasie akcji „Stamm” w Warszawie - podchorąży 11 plutonu Szarych Szeregów; Tadeusz Kochanowski – zmarł 1897 r. - właściciel dóbr Żeliśław, Józef Węgierski- właściciel dóbr Brończyn

Adamki

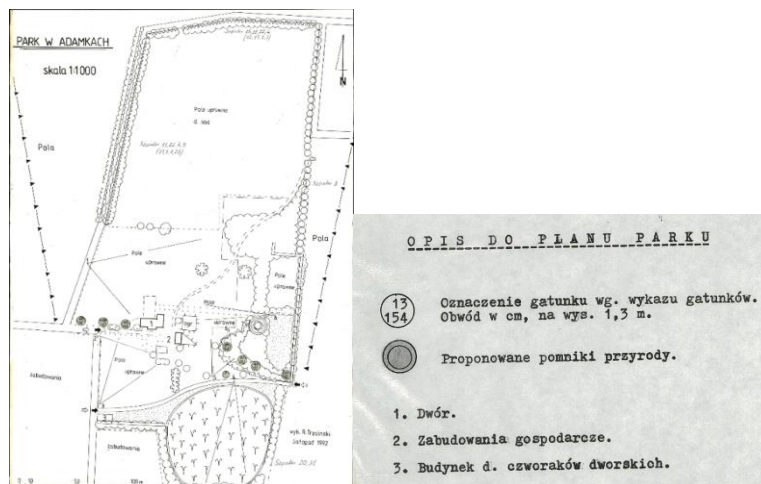
Adamki pierwszy raz wymieniono w źródle pisany w 1391 r. jako Adamczewicze. Pod koniec średniowiecza zostały zapisane jako Adamczoucice, zaś w XVI w. występuje w formie leksykalnej jako Jadamcovice. W XIX w. wieś wymieniana jest w źródłach pisanych wielokrotnie pod nazwą Adamki.

Zespół Dworski - dwór

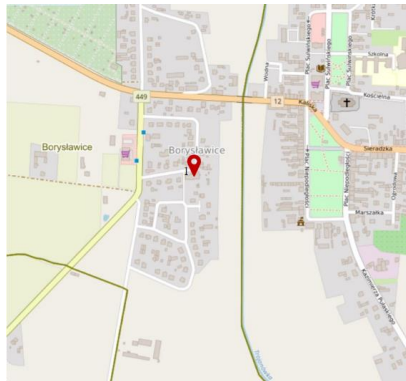
Zespół Dworsko-Parkowy – park w Adamkach

Borysławice

Borysławice pojawiają się po raz pierwszy w 1399 r. w zapisie sądowym jako własność szlachecka. W XIV w. nazwa wsi została zapisana została jako Borzislawicze, w 1496 r. w formie Borzislauicze, natomiast w XVI w - Borzislawcie. W dokumentach sporządzonych w latach 1783 i 1784 wymienia się Borzysławice, które były wówczas

własnością Ignacego Lipskiego. Ród Lipskich dobra te trzymali od XVI w. W 1848 r. wieś kupił Mateusz Arnold, po nim włość odziedziczyli jego spadkobiercy.

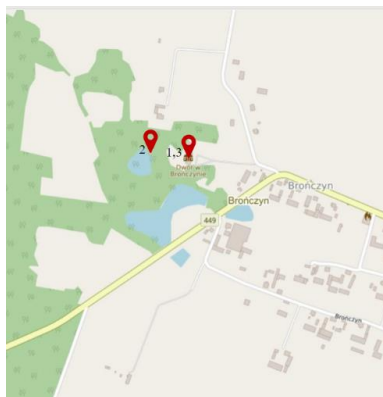

Dwór, ob. Dom

Brończyn

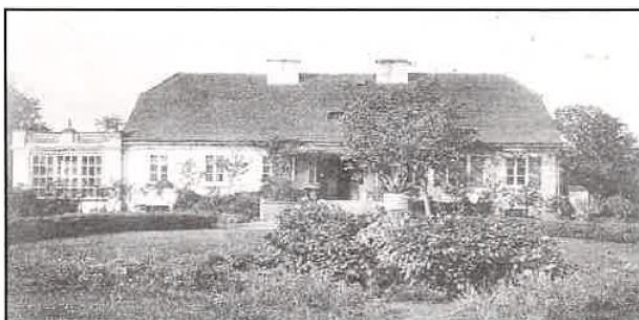
W 1319 r., była to wieś szlachecka, będąca w posiadaniu Filipa z rodu Zarembów. Zapewne pod koniec XV w. przeszła w ręce kościelne. Biskup poznański 26 stycznia 1506 r. przekazał Brończyn kapitulie katedralnej poznańskiej. W 1509 r. miejscowość została sprzedana Stanisławowi Choludowskiemu (od tego czasu właścicielami były różne osoby). W 1872 r. Brończyn kupił Józef Ildefons Grodzicki, któremu dobra te posłużyły w 1879 r. do rozliczeń majątkowych z siostrą Nepomuceną Węgierską, żoną Adama. Węgierscy posiadali Brończyn do września 1939 r., który po zakończeniu wojny został rozparcelowany. Na terenie Brończyna odkryto w 1921 r. cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej z wczesnej epoki żelaza, skąd pozyskano naszyjniki wykonane z brązu.

Zespół Dworsko-Parkowy - dwór i kaplica

Dwór oraz kapliczka w Brońcynie

Zespół Dworsko-Parkowy - park

Brudzew

Brudzew został uwzględniony w dokumentach pisanych w 1386 r., w którym wymienia się Johanna Kamonkę z Brudzewa. W latach XV-XVI w. wielokrotnie źródła pisane łączą przynależność kościelną wsi do parafii Brudzew. W XIX w. miejscowość należała pod względem administracyjnym do gminy Gruszczycze, powiatu i województwa sieradzkiego.

Bukowina

W średniowiecznym dokumencie sporządzonym w 1391 r. wymieniony został kmiotek Albert z Buccowiny. W latach 1783 i 1784 wymienia się Ignacego Lipskiego jako jej właściciela. Przed wojną majątek posiadali Juliana i Czesław Arnoldowie. Pod koniec działań wojennych zabudowa wsi uległa pożarowi. Do dzisiaj zachowały się dwa stawy i kapliczka fundacji wspomnianych właścicieli dla upamiętnienia bitwy powstańców w Powstaniu Styczniowym.

Brzozowiec

W 1827 r. we wsi było tylko 3 domy i 18 mieszkańców. Z kolei w 1921 r. w dokonanym spisie wymieniono 14 budynków i ludności polskiej wyznania rzymsko-katolickiego 106 osób.

Chociszew

Miejscowość ta została wspomniana w dokumencie z 1391 r. jako własność szlachecka. Wymienia się w nim Mikołaja z *Choczessowa*. W 1783 i 1784 r. właścicielem majątku w Chociszewie był Jan Bielecki, herbu Korab, pisarz grodzki sieradzki. W 1912 r. wieś i folwark miały łącznie 296 mórg, które były własnością uwłaszczonych włościan i Aleksandry Paciorkowskiej.

Cienia

W źródłach pisanych Cienia Wielka wymieniona jest już w 1176 r., w związku udzielenia dzierżawy konwentowi sulejowskiemu przez Kazimierza Sprawiedliwego, a także dziesięciny przyznanej przez arcybiskupa Piotra klasztorowi cysterów w Sulejowie. W roku 1228 odbywa się tu wiec książęcy. W 1369 r. Kazimierz Wielki zamienia Cienię na inną wieś należącą do arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. W XIX w. były dwa folwarki - Cienia Wielka i Józefów - należące wówczas do dóbr Jasionny.

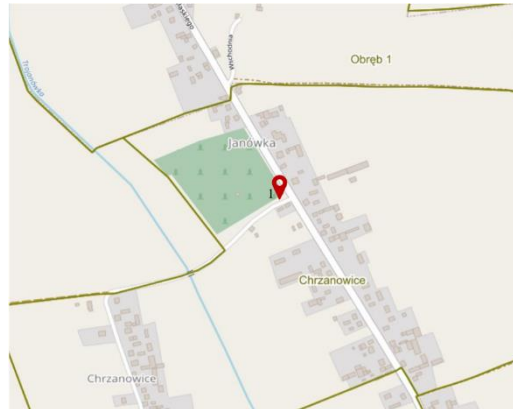
Chabierów

Była to wieś szlachecka, która została wymieniona w księgach parafialnych w 1412 r. Źródła z XVIII podają, że była wtedy własnością Chorkowskiego. W czasie wojny ówczesny właściciel wsi Wąsierski uciekł przed Niemcami pozostawiając wraz dworem cały majątek.

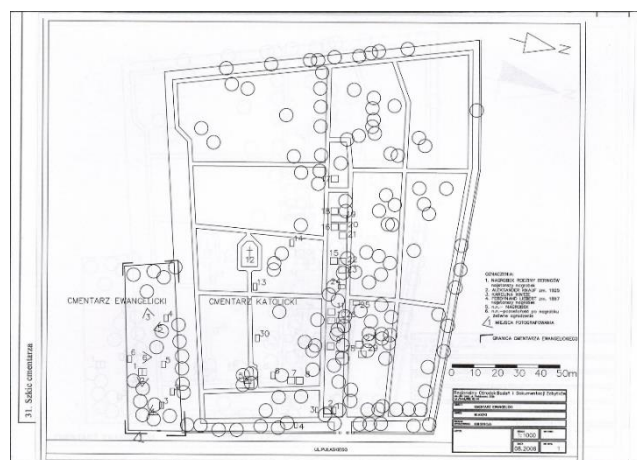

Chrzanowice

W dokumencie spisany w 1386 r. występuje Krczonouicz – Krczon, zaś w rękopisie z 1393 r. występuje Krzysztof z Chrzanowic. W taryfie podatku podymnego z 1775 r. miejscowość jest nadal własnością szlachecką. W 1783 i 1784 r. jako właściciela wsi wymienia się Ignacego Lipskiego. We wsi zachował się park krajobrazowy założony pod koniec XIX w. W jego centralnej części położony jest dwór, do którego od południowej stronie prowadzi aleja. W parku występują starsze okazy drzew.

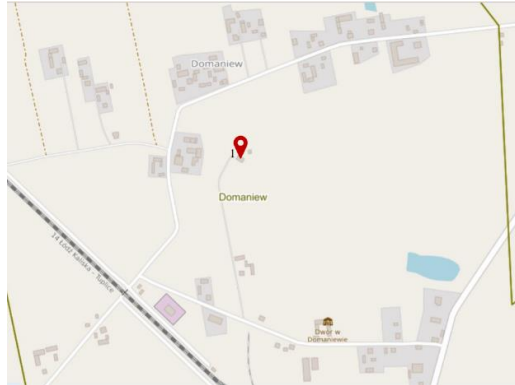
Cmentarz

Domaniew

W 1136 r. w bulli gnieźnieńskiej w opisie uposażenia arcybiskupstwa wymienia się wieś Domaneuici, Domanevici. Nazwa miejscowości nie wiele się zmieniała do XVII w. W 1783 i 1784 r. odnotowano w źródłach, że wieś trzymał Wstowski. Z kolei w Tabelli miast, wsi, osad Królestwa Polskiego z 1827 r. zapisano, że jest to nadal miejscowość szlachecka. Majątek Domaniew przetrwał do 1912 r. później wspomniana jest tylko kolonia po byłym folwarku, którą przejęła spółka bankowa. W okresie międzywojennym właścicielem dworsku był Kopacki, następnie Mróz, a później Walczak.

Dwór parterowy, niepodpiwniczony z użytkowym poddaszem doświetlonym od strony północnej i południowej facjatami został zbudowany na początku XX w. Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod nr 357/88 w dniu 08.01.1988 r. i jest własnością prywatną.

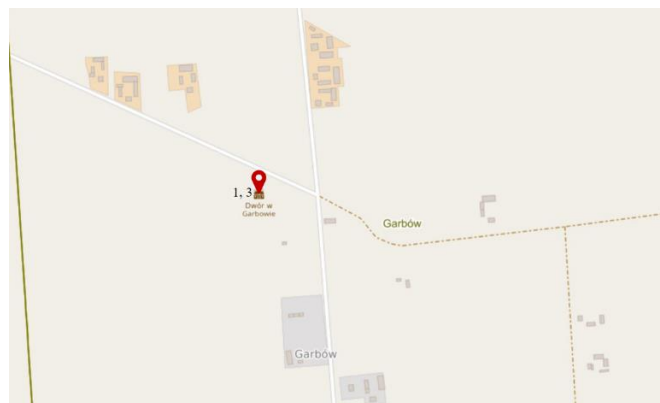
Dwór

Garbów

Była to wieś królewska, która została oddana w zastaw Marcinowi z Kalinowej, kasztelanowi sieradzkiemu, ten zaś w 1417 r. oddaje Garbów klasztorowi miechowskiemu. W 1783 i 1784 r. Garbów był w rękach szambelana Lubieńskiego z Łubnej.

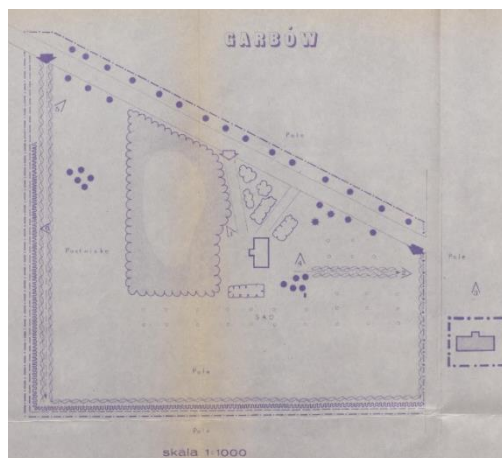
W Garbowie zachował się z przełomu XIX i XX w. murowany parterowy dwór z użytkowym poddaszem, otynkowany z ryzalitem na osi i dachu dwuspadowym. Za dworem zachował się park typu leśnego. Z tego samego czasu z zespołu dworskiego pochodzi spichlerz murowany, z elewacją sześćoosiową. Szczyty ryzalitu oraz elewacji bocznej ozdobione dekoracją w formie kuli.

Zespół Dworski - dwór

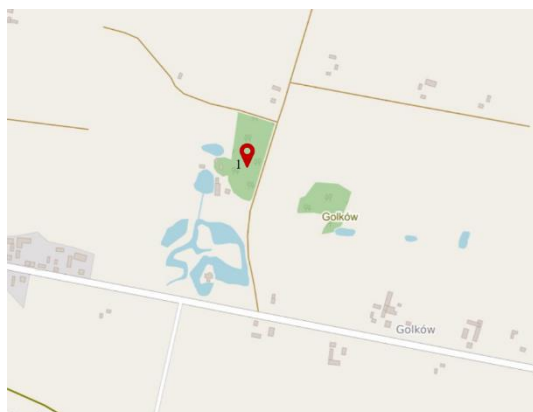

Zespół Dworski – park

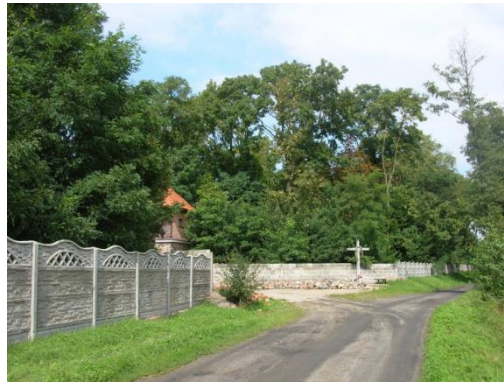

Golków

Miejscowość została wymieniona po raz pierwszy w dokumencie z 1393 r. (*Golicowo*), w którym wymienia się Mieszka. W *Tabelli miast, wsi, osada Królestwa Polskiego* opracowanej w 1827 r. podaje się, iż ta wieś szlachecka, należąca wówczas do parafii Kalinowa. W 1783 r. Golków należał do Pstrokońskich. Przed I wojną światową Golków - wieś wraz z folwarkiem - miała 349 mórg ziemi.

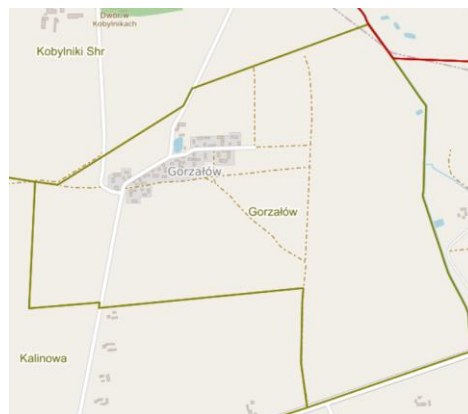

Park Dworski

Gorzałów

W taryfie podatku podymnego w 1775 r. stwierdzono, że Gorzałów był wsią szlachecką. Miejscowość ta w 1783 i 1784 r. była własnością szambelana Łubińskiego. W połowie XIX w. wieś należała do majątku z ośrodkiem w Kalinowej. W 1912 r. Gorzałów był własnością byłych czynszowników.

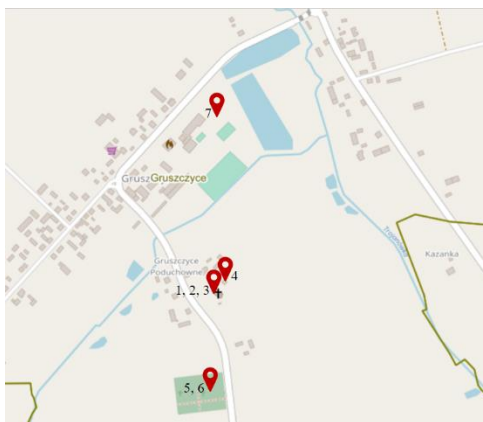

Gruszczycze

W dokumencie z 1392 r. sporządzonym przez Jana z Tęczyna, starosta sieradzki, wymieniony został Zawisza, dziedzic *Gruszczyc*. Miejscowość ta przez kilka stuleci (od XII do połowy XVIII w.) - była centrum dużego klucza majątkowego rodziny Gruszczyńskich herbu Poraj, po nich dobra przejmowali różni właściciele. W 1496 r. wieś miała własną parafię. W 1773 r. Wrząca i Gruszczycze były własnością cześnika sieradzkiego Kajetana Grodzickiego i jego potomków. Ostatnimi właścicielami Gruszczyc byli Paciorkowscy i Stefańscy.

We wsi zachowały się drewniany kościół P.W. ŚW. Stanisława z 1750 r., w podworskim parku kilka pomników przyrody oraz grodzisko stożkowate z drugiej poł. XIV i pierwszej ćwierci XVI w. przebudowany w XVI w. Na wymienionym obiekcie obronnym przeprowadzono badania wykopaliskowe w okresie międzywojennym, które odkryły

drewnianą wieżę mieszkalną funkcjonującą do połowy XVII w. Na parafialnym cmentarzu znajduje się grób pułkownika Rudzkiego.

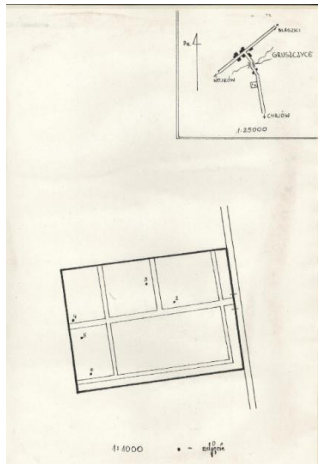
Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Stanisława Biskupa – kościół i dzwonnica

Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Stanisława Biskupa - otoczenie z ogrodzeniem i plebania

Zespół Cmentarza Parafialnego – cmentarz, grobowiec Paciorkowskiego

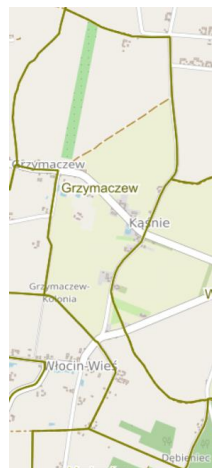
Zol. nr 3 Najstarszy nagrobek
Bogumił Paciorkowski - 1904 r.

Relikt Parku Dworskiego

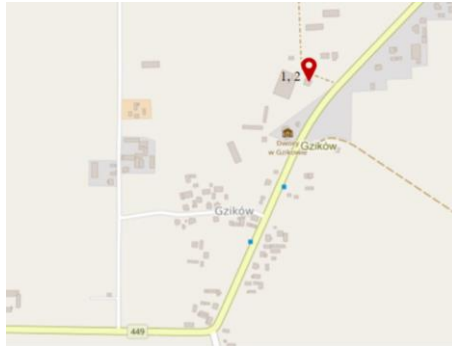
Grzymaczew

W 1775 r. w taryfie podatku podymnego zapisano, iż we wsi - własności szlacheckiej - jest 22 dymów. W 1827 r. była to nadal własność prywatna z 17 domami i 130 mieszkańcami. Na gruntach Grzymaczewa znajdują się pustkowia zwane Stawki, Kąsnia i Dębieniec.

Gzików

W 1391 i 1392 r. w źródłach pisanych zapisano nazwę miejscowości w formie Gdzicowo, Gdzicow. W wymienionych latach Gzików był własnością Chebdy herbu Pomian. W XV i XVI wieku posiadaczami wsi byli Miłkowscy herbu Abdank i Mączyńscy herbu Świnka. W drugiej połowie XVIII wieku kolejny właściciel gen. Lipski zbudował, według projektu Alberta Lessela, w otoczeniu romantycznego parku dwór, który nie zachował się do naszych czasów. W połowie XIX w. dobra te przeszły w ręce Mateusza Arnolda, a następnie jego potomków, z których ostatnim był Bronisław Arnold. Po II wojnie światowej majątek rozparcelowano. We wsi zachowały się fragmenty parku i zespołu zabudowań dworskich, relikty grodziska stożkowatego oraz nasyp.

Zespół Dworsko-Parkowo-Folwarczny - relikտ parku

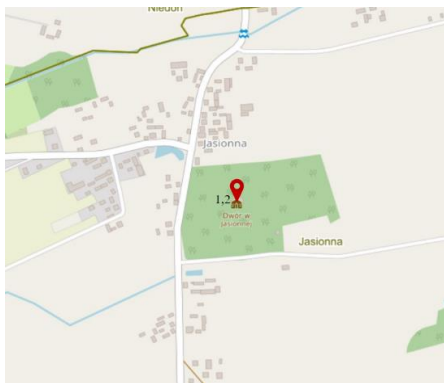

Relikt Zespołu Dworsko-Parkowo-Folwarcznego i dwór

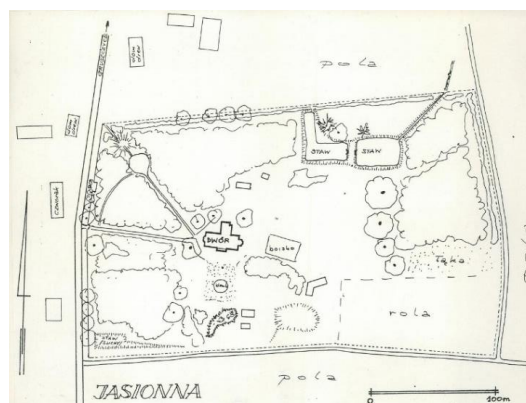
Jasionna

Po raz pierwszy zapisana została w źródle pisanym w 1393 r. jako *Lasona*. Dobra składały się z folwarku i młyna Strzecha. Od 1680 r. Jasionna była w posiadaniu rodziny Załuskowskich. Paweł Załuskowski wybudował dwór modrzewiowy z alkierzami. W majątku była gorzelnia, 2 młyny wodne i smolarnia. Jan Załuskowski, dziedzic Jasionnej w 1807 r. zapisał majątek swoim dzieciom. W 1917 r. dobra zostały sprzedane Bronisławowi Gutowskiemu. Na mocy dekretu z dnia 6 IX 1944 r. dobra Jasionna przechodzą na własność Skarbu Państwa. Z Jasionnej znane są stanowiska archeologiczne z epoki kamienia - neolitu. W dobrym stanie zachował się zespół dworsko-parkowy z drzewami pomnikowymi. Murowany dwór alkierzowy postawiony w 1752 r. był przebudowany dwukrotnie.

Zespół Dworsko-Parkowy – dwór i park

Stan: dobry

Kalinowa

Miejscowość pojawia się w 1370 r. w dokumencie, w którym wśród świadków powołanych przez Boguchwałę ze Szkudły wymieniony został Erhambold dziedzic Kalinowej. Ród Zarembów był właścicielem dużego majątku z centrum w Kalinowej. W 1480 r. Jan z Kalinowej Zaremba, kasztelan kaliski, wystawił w miejscu dawnego kościoła murowany pw. św. Marii Magdaleny. Łubieńscy siedzieli w Kalinowej od początku XVII w. do XIX w. Ostatnim jej właścicielem był Feliks Łubieński, który przebywał do 1797 r. W drugiej połowie

XIX w. Dobra Kalinowa składały się z folwarku Kalinowa i Garbów, wsi Kalinowa i Gorzałów. W folwarku Garbów działały wiatrak i cegielnia. W 1783 i 1784 r. w Kalinowie wymienia się jako jej właściciela szambelara Michała Łubieńskiego. W 1916 r. ówcześni właściciele Kalinowej - Murzynowscy - dwór otoczony fosą poddali remontowi i przebudowie.

Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Marii Magdaleny – kościół i dzwonnica

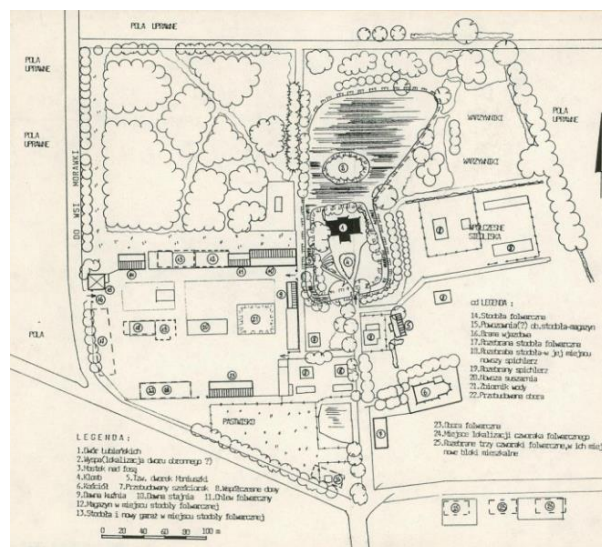
Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Marii Magdaleny - cmentarz przykościelny z bramą i ogrodzeniem i plebania

Cmentarz parafialny

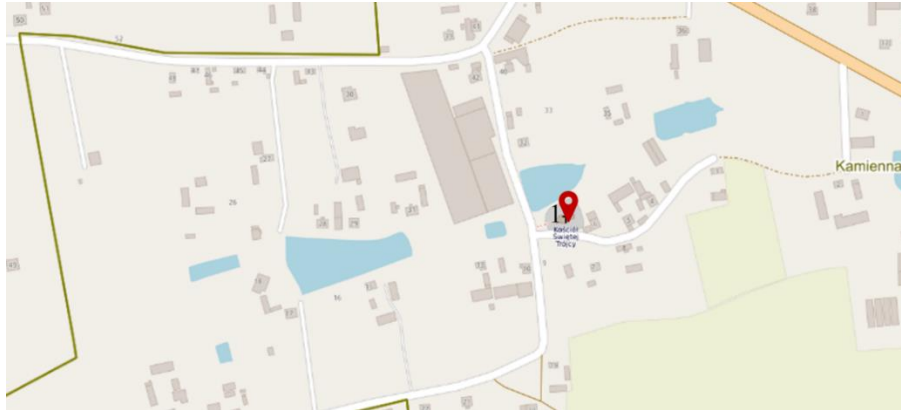
Zespół Dworsko-Parkowo-Folwarczny – dwór oraz park dworski z wyspą i fosą

Kamienna

Kamienna to wieś królewska, która po raz pierwszy została wymieniona w 1391 r. jako Camona. Przed 1411 r. usytuowano w niej siedzibę parafii. W XV w. wieś trzymali Nałęczowicze, którzy przyjęli od nazwy wsi nazwisko Kamińskich. W 1579 r. jako posesor wsi wymieniony został J. Wawrowski. W XVII w. miejscowość miała różnych właścicieli. W latach

1867-1898 wieś stanowiła własność Stanisława i Romany Kruszewskich. Nowi właściciele przeprowadzili parcelację wsi. Wcześniej, bo w 1872 r., odłączono pozostałość folwarku Brzozowiec, który został sprzedany.

Zespół kościoła filialnego P.W. Św. Trójcy - kościół wraz z otoczeniem (z pierścieniem drzew i ogrodzeniem)

Kije

W Tabelli miast, wsi, osad Królestw Polskiego opublikowanej w 1827 r. podaje się, że była to wieś szlachecka. Kije pustkowie wraz z wsią Wcisto i pustkowiami: Niwa, Kopacz, Przegorzałe, Stelmach, Pęczek, Dzikie miały 22 domy i 247 mieszkańców, natomiast Kije osada wraz z folwarkiem Włocin i karczmą Chudobą miały 2 domy i 10 osób.

Kobylniki

We wczesnym średniowieczu była w Kobylnikach książęca wieś służebna, w której ludność zajmowała się hodowlą koni. W źródłach pisanych nazwa wsi pojawia się w dokumencie z 1421 r. w którym wymienia się Stogniewa z Kobylnik. Źródła z 1783 i 1784 r. wymieniają jako właściciela wsi Głębockiego. Pod koniec XVIII i w pierwszej połowie XIX w. miejscowość wchodziła w skład dóbr Góra i należała do Jezierskich. Ostatnim właścicielem Kobylników był Andrzej Potworowski.

Zespół Dworsko-Parkowy – dwór i park

Zespół Dworsko-Parkowo-Folwarczny - pozostałość zespołu folwarcznego

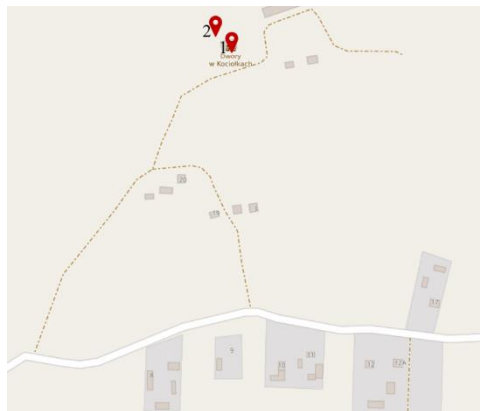

Dwór w Kobylnikach

Kociołki

W dokumencie z 1393 r. wymieniony został Jacussius de Cocelky i jest to najstarsza wzmianka o wsi. Pochodzili stąd Kociołkowscy herbu Korab. W latach 80. XVII w. jako właściciela wymienia się Kociołkowskiego. W 1905 r. w Kociołkach wybudowali Józef i Marianna Pająkowie dwór.

Zespół Dworsko-Parkowo-Folwarczny - dwór pozostałość zespołu folwarcznego oraz park

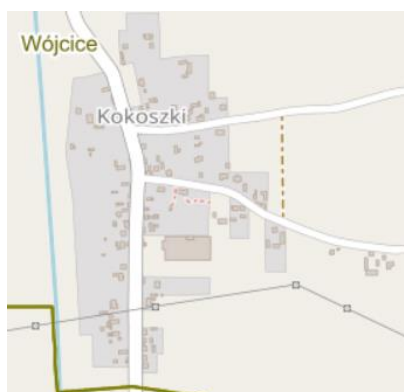

Dwór w Kociołkach

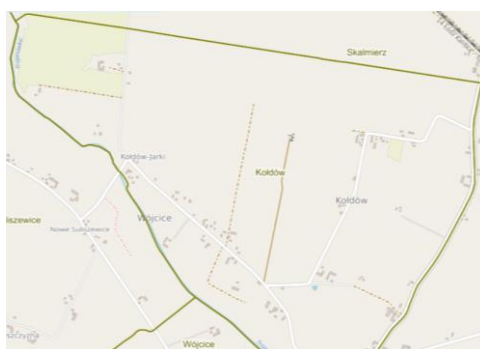
Kokoszki

W 1330 r. Kokoszki występują w zapisie jako Kokosky, była to własność kościelna, którą arcybiskup Janisław nadaje Marcinowi z prawem lokowania wsi na prawie średzkim, W dokumencie Kazimierza Wielkiego Kokoszki wymienia się jako własność arcybiskupstwa gnieźnieńskiego.

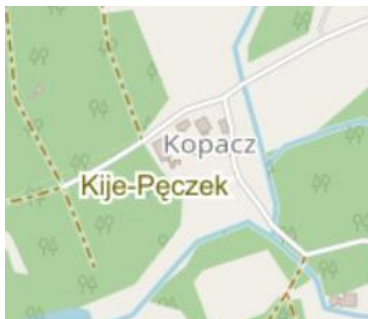
Kołodów

W 1783 r. wieś była własnością wojskiego Biernackiego. Do Kołdowa należał także młyn wodny Jarki. W 1912 r. wieś była w posiadaniu uwłaszczonych włościan i częściowych właścicieli.

Kopacz

W 1827 r. wieś była własnością prywatną z dwoma domami i 10 mieszkańcami. Kopacz należał do dóbr Grzymaczów.

Korzenica

W 1783 r. wymienia się jako właściciela wsi Wolskiego. W ostatnim ćwierćwieczu XIX w. było we wsi Korzenica 10 domów i 105 osób, zaś w folwarku (gruntów 462 mórg) dwa domy i 30 osób.

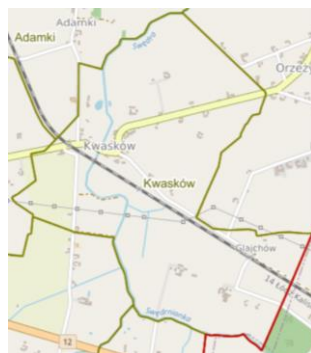
Kostrzewice

Po raz pierwszy Kostrzewice pojawiają się w dokumencie sporządzonym w 1386 r. (Kostreucze). Wymienia się w nim Naczemira i Matiasa z Kostrzewic. W XV w. wieś podzielona została na dwie osady - Kostrzewice Zalasy i Kostrzewice Kondory. W 1678 r. małżonkowie Jan Parczewski i Regina z Bużenina Burzyńska swoje dobra przekazują Stanisławowi Balickiemu. Później dobra wielokrotnie zmieniają właściciela. Na początku XIX w. podzielone Kostrzewice połączyły się w całość i pod koniec XIX w. należały do Żulickich.

Kwasków

W 1391 r. wymienia się Jaśka z Kwaskowa i jest to najstarsza wzmianka o tej miejscowości. Wieś była gniazdem rodowym Kwaskowskich herbu Bogoria. Z kolei w 1407 r. w źródłach pojawia się *Borzko de Qasków*. W XV i XVI w. wieś była własnością Zajączków z Wrzącej. Później dobra mają różnych właścicieli. Ostatnim właścicielem wsi był Kazimierz Mniewski. W 1936 r. część zadłużonego majątku przejął Bank Polski, a część trzymała córka Kazimierza Mniewskiego.

Lubanów

W 1827 r. wieś była własnością szlachecką, w której był tylko jeden dom i 4 mieszkańców. W ostatnim 30-leciu XIX w. zabudową stanowiło 5 domów i 95 osób.

Łubna Jakusy

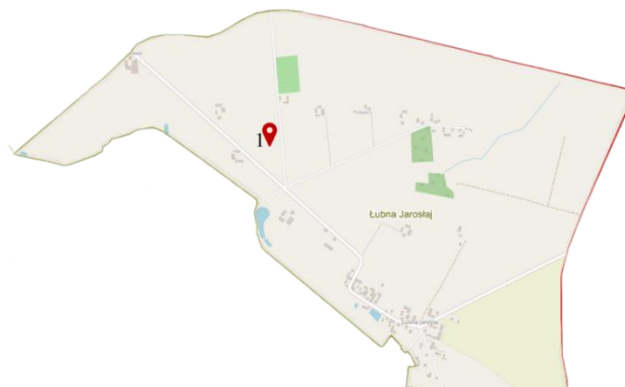
Łubna Jakusy była w rękach szlacheckich, z której wywodził się potężny ród Łubieńskich herbu Pomian. Wśród swoich antenatów mieli Łubieńscy dwóch prymasów, kilku biskupów, wojewodów i sekretarzy królewskich. W 1783 r. wieś była własnością Walewskiego.

Na polach wsi Łubna (między wsiami Łubna, Sudoły i Jasionna) położone jest cmentarzisko kurhanowe z II okresu epoki brązu (1500-1300 lat p.n.e.), które obecnie ma status rezerwatu archeologicznego. Kurhany wpisane są do rejestru zabytków.

Łubna Jarosław

W 1783 r. Łubna Jarosław była we władaniu Piotra Komorowskiego. Łubna Jarosław, składające się z folwarku Łubna Jarosław i obejmujące grunty dworskie, miała 600 mórg. Z dóbr tych folwark był wypuszczony Józefowi Hegnerowi w dzierżawę na lat 6 obowiązującej do 1879 r. za czynsz w wysokości 1600 rubli. Folwark Sudoły był w posiadaniu Władysława Dehnela.

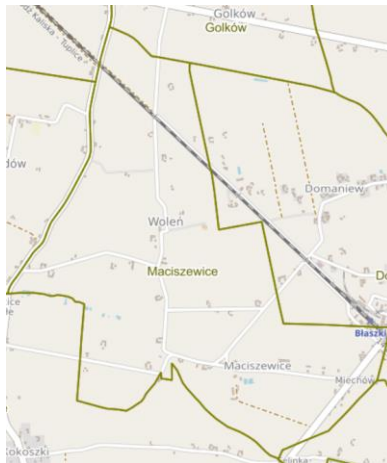

Wiatrak koźlak – nieistniejący młyn zbożowy

Maciszewice

Po raz pierwszy nazwa wsi pojawia się w 1391 r. w dokumencie, w którym wymieniony został Mikołaj z Maciszewic, zaś w innym spisany dwa lata później występuje Wszebor pochodzący z tej wsi. W XIX w. majątek składał się ze wsi i dwóch folwarków. W 1783 r. jeden spośród nich należał do Wsłoskiego, zaś drugi do Pawłowskiego.

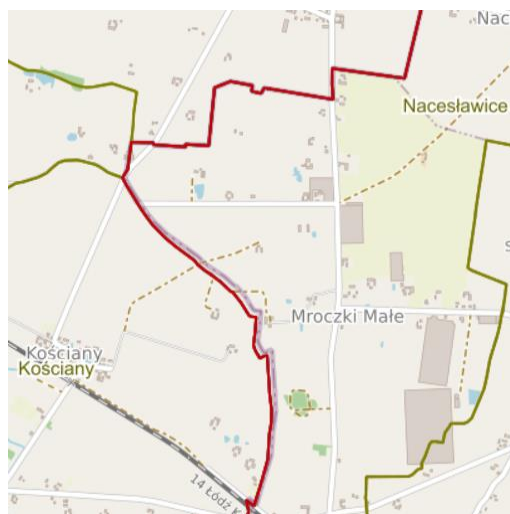
Morawki

W 1783 roku jest własnością Głębockiego. Wieś podzielona została na dwie części: Paulinowo i Walentynowo. W 1912 r. właścicielami są uwłaszczeni włościanie i Karol Weigt.

Mroczy Małe

Regestr poborowy z 1579 r. podaje, że w Mroczkach były trzy działy szlacheckie. Z kolei w 1783 r. nadal podzielone na trzy części Mroczy, należały do Koseckiego, Umińskiego i Wilczyckiego. Wieś i folwark miały w 1912 r. 300 mórg ziemi, których właścicielami byli uwłaszczeni chłopci i Antoni Rudnicki.

Nacesławice

Według rejestru poborowego z 1579 r. Nacesławice były własnością Naczesławskich, do których należało pięć części oraz Laurenta Desczyńskiego i Jakuba Szelińskiego posiadających po łanie ziemi. Nacesławice w 1783 r. należały do Żeromskiego, Stanisławskiego i Sawickiego. Po istniejącym niegdyś założeniu dworskim, w otoczeniu zaniedbanego parku, została ruina dworu zbudowanego na pocz. XX w. przez Sucharskich, później w posiadaniu Sokolnickich.

Wiatrak koźlak

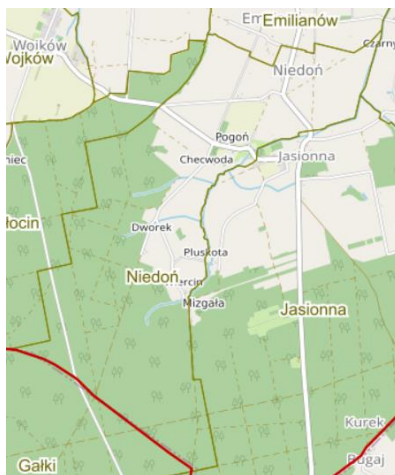

Relikt Zespołu Dworsko-Parkowego

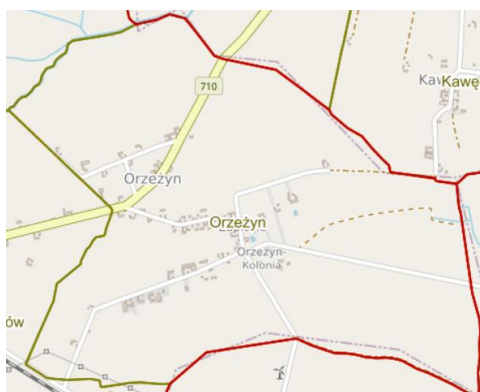
Niedoń

Jak podaje registr poborowego z 1553 r. wieś (w zapisie - *Niedanye*) miała 8 łąnów, a w 1576 r. 6 łąnów. Z kolei *Tabella miast, wsi, osad Królestwa Polskiego* opracowana w 1827 r. podaje, że Niedoń był własnością szlachecką.

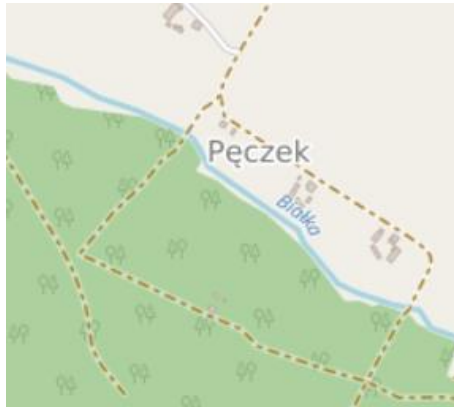
Orzeżyn

W źródłach pisanych miejscowość zapisywana była następująco: *Osesyn*, *Ozesyno*, *Orzeszyn* i *Orzeżyn*. W 1294 r. Przemysław II za najazdy na posiadłości arcybiskupstwa gnieźnieńskiego odbierał sprawcom napaści ich posiadłości, które przekazał kościołowi gnieźnieńskiemu. Orzeżyn był wsią lokowaną na prawie niemieckim. W 1783 r. był własnością Zbierzkowskiego, który dwa lata wcześniej kupił posiadłość od Jana Jabłkowskiego. W drugiej połowie XIX w. dobra składały się z wsi, folwarku dwóch osad i wiatraku, z których pierwsza z wymienionych miała dwór z gankiem.

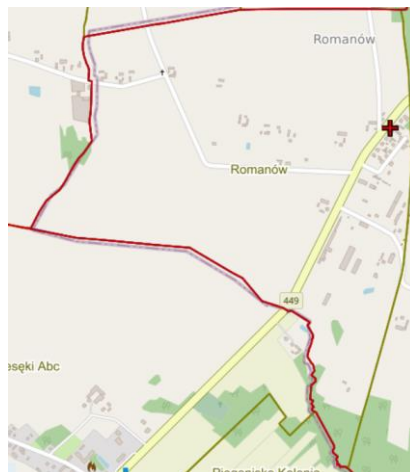
Pęczek

W spisie powszechnym Polski w 1921 r. zamieszczono informację o ośmiu budynkach mieszkalnych i 50 mieszkańcach wyznania rzymsko-katolickiego.

Romanów

Miejscowość ta była własnością prywatną, która w 1827 r. miała 2 domy i 12 mieszkańców. Romanów wchodził w skład dóbr Głowczyn. Folwark w 1869 r. został oddzielony od wspomnianego majątku, stało w nim 8 drewnianych budynków.

Równa

Po raz pierwszy w źródłach pisanych Równa pojawia się w 1393 r. jako wieś szlachecka. W dokumencie wymienia się dziedzica o imieniu Borzislauś z Równiej. Z kolei w 1525 r. arcybiskup Joanes de Lasco dzieli Równą na Rubycze item Szakrzewo, które włącza do parafii Gruszczyce. Podział ten przetrwał do przełomu XVIII i XIX w. Pod koniec wymienionego stulecia wieś należała do rodu Górskich, później Rowieńskich i Zakrzewskich. W 1734 r. oddział wojska Augusta III zniszczył wieś. Później przejmowana przez kolejnych właścicieli. W dniu 30 VI 1921 r. dobra nabył Andrzej Zakrzewski. W skutek dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej posiadłość przeszła na własność Skarbu Państwa, która następnie rozparcelowano pomiędzy kilkunastu włościan.

Zespół Dworsko-Parkowy – dwór i park

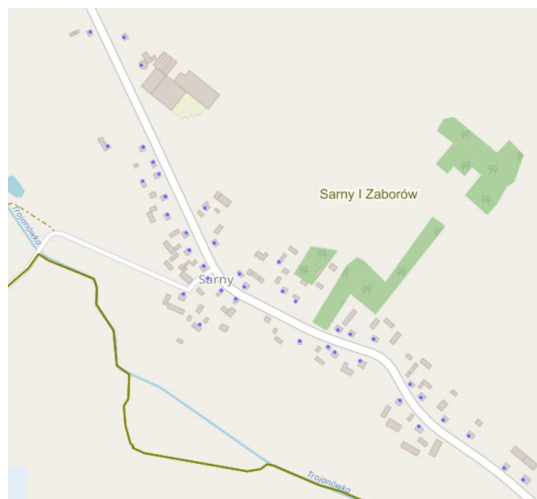

Dwór w Równej

Sarny

W XVI w. chłopci dawali plebanowi w Gruszczykach tylko po groszu z domu. W 1827 r. stało w Sarnach 17 domów i mieszkało 120 osób.

Sędzimirowice

W 1783 r. Sędzimirowice były własnością Witkowskiego, łowczego braclawskiego. W 1886 r. folwark miał 10 budynków murowanych i 4 wzniesionych z drewna.

Zespół Dworsko-Parkowy – dwór i park

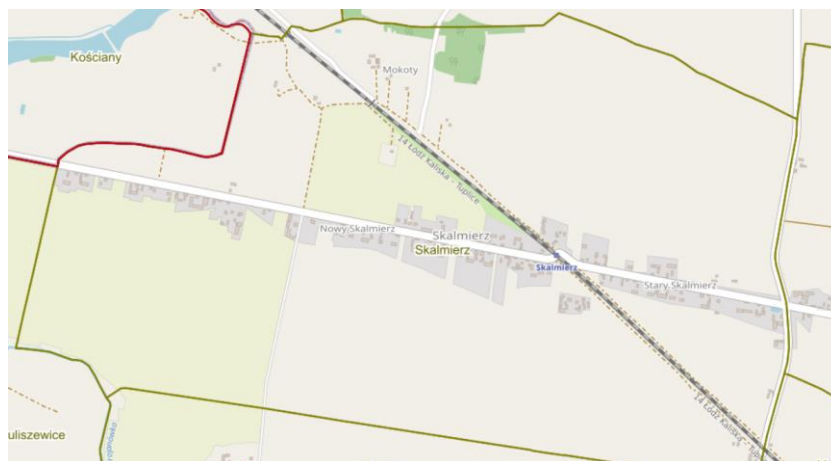

Dwór w Sędzimirowicach

Skalmierz

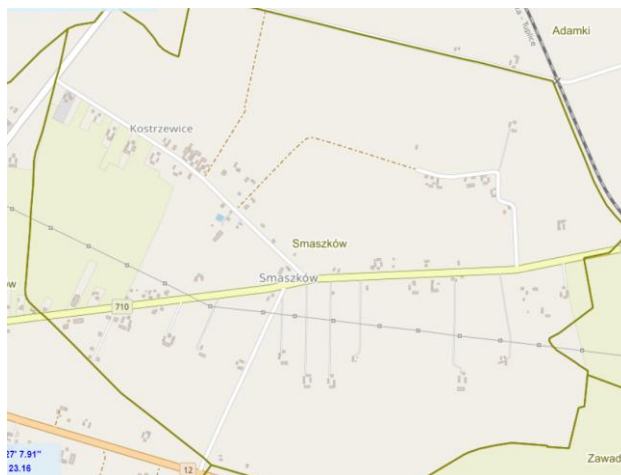
Nazwa pochodzi od imienia Skarbimira z możnego rodu Awdańców, który występuje w kronikach już w 1224 roku. Należy zauważyć, że miejscowość ta pojawia się w źródłach pisanych później, bo w 1391 r., kiedy wymienia się Michała ze Skalmierza. Kilkadziesiąt lat później - w 1783 r. - wieś ta była własnością Kazimierza Biernackiego, wojskiego ostrzeszowskiego.

Smaszków

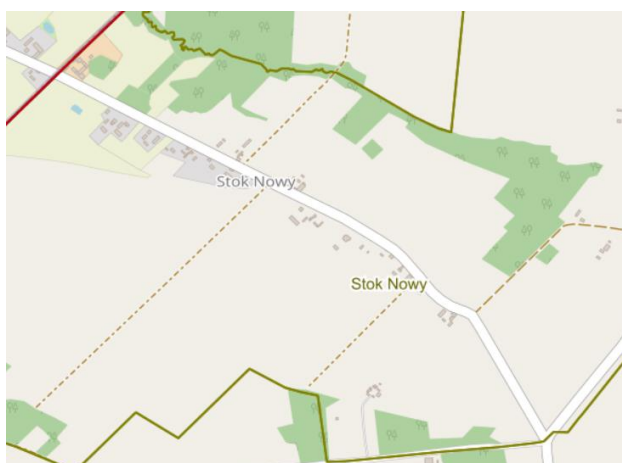
Miejscowość (*Smascowo*) pojawia się w źródłach pisanych w 1391 r., była własnością prywatną. W 1393 r. trzymał wieś Sylwester Bronisz. Od XV w. Smaszków dzieli się na Wielki i Mały. Ta ostatnio wymieniona część wsi była w rękach Mikołaja Kobierzyckiego. Z kolei Smaszków Wielki pozostawał w rękach rodziny Smaszkowskich do 1541 r., kiedy to miejscowość zostaje sprzedana Kobierzyckim. W późniejszych latach był własnością różnych osób. W rękach Taczanowskich Smaszków pozostawał do II wojny światowej. J.

Kobierzycki notuje w Smaszkowie obecność „małego gródka” i jest to jedyna informacja o obiekcie obronnym, którego relikty zachowane były jeszcze na początku XX w.

Stok

Wieś pojawia się w źródłach pisanych od 1400 r. kiedy to wymieniony został Mikołaj ze Stoku (Sthok). Stok zawsze był własnością prywatną. Od XVII w. wieś trzymali Rychłowscy, zaś później, w drugiej połowie XVII w. wraz z sąsiednimi Sobiesękami stanowiła własność Rafała Wężyka. Po jego śmierci dobra przechodziły do rąk różnych osób. W 1906 r. przystąpiono do parcelacji i wyprzedazy dóbr. Resztówkę podworską kupił Walenty Wągrowski. W 1912 r. wieś i kolonia po byłym folwarku należy do uwłaszczonych włościan i częściowych właścicieli. Z miejscowości tej znany z inwentarzy dóbr szlacheckich z lat 1730-1781 obiekt obronny, który zapewne wybudowano na przełomie XVII i XXVIII w. Obecnie obszar ten występuje pod nazwą Nowy Stok.

Suliszewice

Po raz pierwszy Suliszewice pojawiają się w 1400 r. skąd pochodził Grzymisław wymieniony w dokumencie. Nie wyklucza się, iż wieś o podobnym zapisie dotyczącym miejscowości została wymieniona w buli gnieźnieńskiej z 7 lipca 1136 r. W 1775 r. była to wieś szlachecka

natomiast w 1783 r. trzymał je Kazimierz Biernacki. Do 1877 r. jedną całość z Suliszewicami stanowił folwark Jarki. Na przełomie XVIII i XIX w. majątek należał do Biernackich herbu Poraj. Jej właścicielem był urodzony w Kołdowie generał Józef Biernacki.

Tuwalczew

Wieś po raz pierwszy pojawia się w dokumencie z 1553 r. (*Thowalczow*). W 1783-1784 r. wieś była w rękach Kołaczkowskiego. W 1912 r. wieś i folwark były własnością Michała Laudowicza i uwłaszczonych włościan.

Wilczkowice

Po raz pierwszy na kartach historii wieś wystąpiła w 1386 r. w dokumencie, w którym został wymieniony *Johannes* z Wilczkowic. W 1783 r. miejscowość wchodziła w skład majątku Lipskiego, łowczego wschowskiego.

Wojków

Miejscowość wymieniona została po raz pierwszy w dokumencie w 1357 r., w którym król Kazimierz Wielki potwierdził posiadłości arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. Wojków był własnością kościelną do 1792 r. Arcybiskupi założyli tu parafię i kościół, wspominany w dokumencie z początku XVI w. Kościół ten, pw. św. Małgorzaty, miał na początku XVI w. Przy kościele była szkoła. W 1646 r. arcybiskup Maciej Łubieński wznosił nowy drewniany kościół, który w 1756 r. został przebudowany, a sześć lat później konsekrowany. Uległ on pożarowi i na jego miejscu wybudowano w latach 1904-1908 neogotycki kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. W 1827 r. wieś była własnością prywatną.

Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Niepokalanego poczęcia NMP - kościół wraz z ogrodzeniem i plebania

Cmentarz parafialny

Woleń

Po raz pierwszy wspomina się o wsi w dokumencie z 1390 r., w którym występują Dobiesław i Stefan z Wolenia. W 1827 r. Woleń podzielono na dwie części, z których jedna miała tylko cztery domy i 33 mieszkańców, natomiast druga siedem domów i 35 osób. W 1881 r. podczas kopania żwiru, przy drodze do Gołkowa, znaleziono na gruntach wsi kilka popielnic.

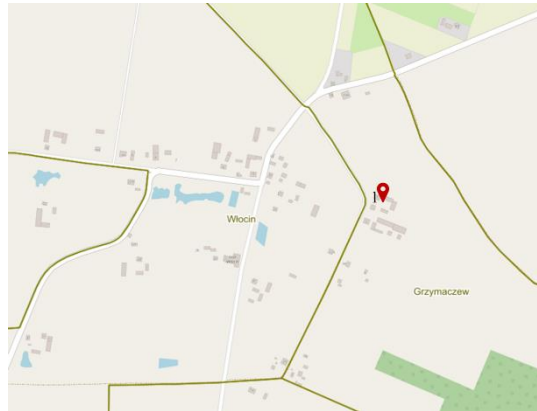
Wójcice

Wymieniona wieś została po raz pierwszy wymieniona w 1357 r. w dokumencie wstawionym przez króla Kazimierza Wielkiego, który potwierdzał nadania będące w posiadaniu arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. W XVI w. poza wsią Wójcice były jeszcze dwa folwarki. W 1734 r. wieś została zniszczona przez wojska Augusta III. W 1873 r. Wójcice dzieliły się na Wielkie i Małe, które trzymał Zygmunt Kiedrowski. W tym czasie we wsi funkcjonowała cegielnia.

Włocin

We Włocinie w 1874 r. rozkopano cmentarzysko przedhistoryczne. Były też we wsi 3 młyny. Włocin w połowie XV w. należał do Piotra z Wrzący herbu Świnka. W kolejnych latach wieś należała do różnych właścicieli. Dobra te w 1860 r. zostały sprzedane Janowi Nepomucenowi Bogusławskiemu, lecz osiem lat później został wywłaszczony przez Towarzystwo Kredytowe Ziemskie (bez ziemi przeznaczonej do uwłaszczenia włościan). W 1912 r. wieś i kolonia po folwarku była własnością uwłaszczonych chłopów i spółki bankowej.

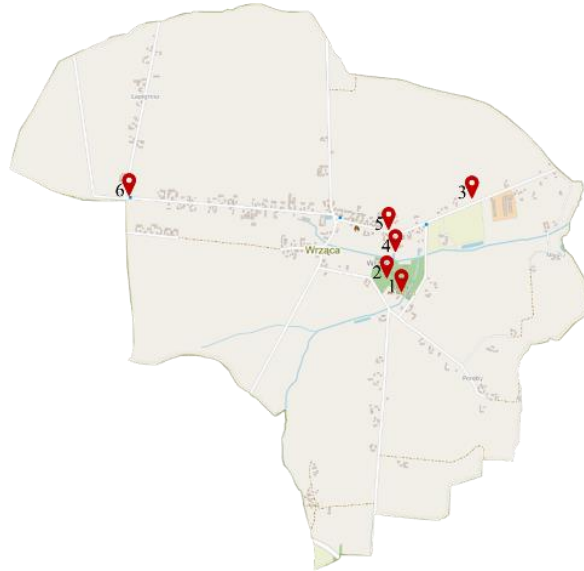

Wiatrak koźlak

Wrząca

Wieś występuje w źródłach pisanych od 1413 r., kiedy to jej właścicielem był Piotr Zajączek. W XV w. Siedzieli tu Mączyńscy, a następnie Brzechowie herbu Jastrzębiec. Około 1660 r. dobra jako posag Teresy Urbańskiej przeszły do rodziny Grodzickich, którzy trzymali wieś do II wojny światowej. Znajduje się dwór, zapewne z 1488 r. ufundowany przez Mikołaja Zajączka (w znacznie podniszczonym stanie, usytuowany na kopcu). W 1792 r. był wciąż użytkowany, prawdopodobnie w międzyczasie postawiono nową budowlę. W 1898 r. dobra nabywa na wyłączność Tadeusz Grodzicki, ostatni właściciel dóbr przed wojną i parcelacją. Na podstawie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej w dniu 6 IX 1944 r. majątek Wrząca przechodzi na własność Skarbu Państwa na cele te same reformy.

Zespół Dworsko-Parkowy – dwór i park

Drzewostan dróg od Gruszczyc

Aleja prowadząca do zespołu dworskiego

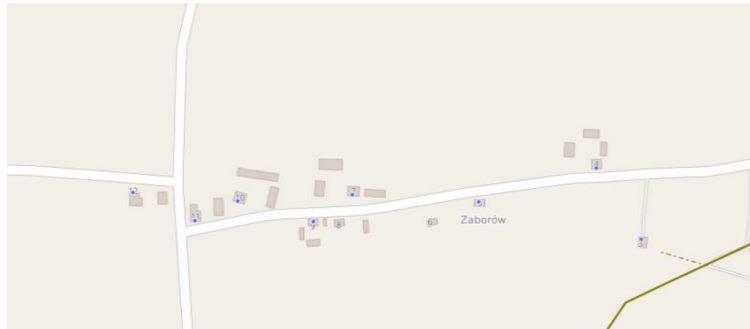

Kapliczka przydrożna z rzeźbami Św. Jana Nepomucena, Św. Józefa, Św. Klary z Asyżu i Św. Tadeusza Judy oraz inna kapliczka przydrożna

Zaborów

Po raz pierwszy Zaborów został wymieniony w dokumencie w 1391 r., w którym wymieniony został Petrassius z Zaborowa. Z kolei w 1399 r. na kartach występuje Mikołaj ze Zborowa. W 1783 r. wieś była własnością podkomorzego Tomasza Jana Błeszczyńskiego, herbu Oksza, który już kilkadziesiąt lat wcześniej kupił majątek składający się z Zaborowa, Wójcic, Janowic, Sarn.

Zawady

W 1496 r. majątek Zawady zamieszkiwała drobna szlachta. W spisie powszechnym dokonany w 1921 r. podano, iż we wsi jest 11 a w folwarku 4 budynki mieszkalne.

Dwór w Zawadach

Żelisław

Nazwa wsi jest nazwą patronomiczną pochodzącą od imienia Żelisław. Miejscowość ta została wspomniana w dokumencie z 1357 r. wymieniającym posiadłości arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. Według Liberum Beneficiorum Jana Łaskiego funkcjonowała we wsi kaplica z dwoma ołtarzami, którą obsługiwali zakonnicy w Warty. Na początku XVI w. wieś należała do parafii w Błaszczach. Tomasz Jan Błeszczyński był pierwszym szlachcicem trzymającym w rękach Żelisław, natomiast ostatnimi właścicielami, do których należały także

Wójcice, Janowice, Dębiniec, Zaborów i Sarny byli Kochanowscy. W 1749 roku Żelisław z 7 folwarkami, 3 młynami, cegielnią i kilkoma karczmami przechodzi w ręce Bleszyńskich herbu Suchekomnaty. Na początku XIX w. w Żelisławiu mieszkał wraz z rodziną Antoni Onufry Bogusławski, który zapewne był dzierżawcą części majątku. W 1827 r. była to nadal własność prywatna, która wraz z osadami Wojcice, Janowice, Dębiniec, Zaborów i Sarny miała 50 dymów i 475 mieszkańców. Obszar dworski w 1827 r. obejmował 555 mórg ziemi. Pod koniec XIX w. wieś miała 8 dymów, folwark, wiatrak, cegielnię, karczmę, dwa młyny i trzy sklepy. W latach 1907 - 1910 majątek ulega parcelacji. Największą część o powierzchni 114 mórg nabył Wawrzyniec Janas. Nabywca ten resztówkę dworską podzielił na mniejsze działki, które wkrótce sprzedał. Wśród nabywców największą działkę, która obejmowała dwór wraz parkiem.

Dwór Bleszczyńskich w Żelisławiu

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
1.	Adamki	Dwór - zespół dworski	1919 r.	
2.	Adamki	Park -zespół dworski	poł. XIX w.	
3.	Błaszki	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	
4.	Błaszki	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
5.	Błaszki	Cmentarz, zespół cmentarza parafialnego	ok. 1819 r.	
6.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
7.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
8.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
9.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
10.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
11.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
12.	Błaszki	Dom	XIX/XX w.	
13.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
14.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
15.	Błaszki	Dom	XIX/XX w.	
16.	Błaszki	Dom	XIX/XX w.	
17.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
18.	Błaszki	Dom	k. XIX w.	
19.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
20.	Błaszki	Dom	I. 20 XX w.	
21.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
22.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
23.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
24.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
25.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
26.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
27.	Błaszki	Dom	k. XIX w.	
28.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
29.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
30.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
31.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
32.	Błaszki	Dom	k. XIX w.	
33.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
34.	Błaszki	Dom	k. XIX w.	
35.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
36.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
37.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
38.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
39.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
40.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
41.	Błaszki	Dom	I. 20 XX w.	
42.	Błaszki	Dom	I. 20 XX w.	
43.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
44.	Błaszki	Dom	I. 10. XX w.	
45.	Błaszki	Dom	I. 20 XX w.	
46.	Błaszki	Dom	pocz. XX w.	
47.	Błaszki	Młyn	I. 20 XX w.	
48.	Błaszki	Park miejski – skwer	XIX w.	
49.	Błaszki	Plebania - zespół kościoła parafialnego pw. św. Anny	1873-1932	
50.	Błaszki	Układ urbanistyczny	1722-1729 r.	
51.	Błaszki	Zespół domu (dom i oficyna)	pocz. XX w.	
52.	Błaszki	Zespół domu (dom i oficyna)	pocz. XX w.	

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
53.	Błaszki	Zespół kościoła parafialnego pw. św. Anny - otoczenie kościoła wraz z ogrodzeniem	XVI-XIX w.	
54.	Błaszki	Dom społeczny „Błazkowianka”	I. 20 XX w.	285/A decyzja KL.IX.5340/15/77z 21.07.1977 r.
55.	Błaszki	Łaźnia miejska	1830-1840	286/A decyzja KL.IX.5340/14/77z 24.08.1977r.
56.	Błaszki	Kościół parafialny pw. św. Anny	1779-1789 r.	415/A decyzja KL.IV-73/77/54 z 03.06.1954
57.	Błaszki	Kaplica grobowa Biernackich i Błeszczyńskich, zespół cmentarza parafialnego	1852 r.	90/A decyzja WUOZ.640/67/2010 z 24.02.2010 r.
58.	Błaszki (Macieszewice)	Budynek dworca PKP	ok. 1905 r.	355/88/A decyzja KL.IX.5340/388 z 05.01.1987 r.
59.	Borysławice	Dwór	1 p. XIX w.	
60.	Brończyn	Dwór - zespół dworsko-parkowy	1 p. XIX w.	
61.	Brończyn	Park - zespół dworsko-parkowy	2 poł. XIX w.	372/A decyzja KL.IX-5347/20/88/90 z 30.12.1990 r.
62.	Brończyn	Kaplica dworska pw. NMP Królowej Świata - Zespół	ok. 1750 r.	422/A decyzja KL.IV-73/75/54 z

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
		dworsko-parkowy		03.06.1954 r.
63.	Chrzanowice	Cmentarz	XIX w.	
64.	Chrzanowice - Wilczkowice	Park dworski	k. XIX w.	
65.	Domaniew	Dwór	pocz. XX w.	357/A decyzja KL.IX—534/5/88 z 08.01.1988 r.
66.	Garbów	Dwór – w zespole dworskim	XIX/XX w.	
67.	Garbów	Park	XIX/XX w.	
68.	Garbów	Spichlerz – w zespole dworskim	XIX/XX w.	
69.	Golków	Park dworski	2 poł. XIX w.	
70.	Gruszczyce	Cmentarz - zespół cmentarza parafialnego	pocz. XX w.	
71.	Gruszczyce	Dzwonnica - zespół kościoła parafialnego pw. św. Stanisława	1898	
72.	Gruszczyce	Grobowiec Paciorkowskiego - zespół cmentarza parafialnego;	XIX w.	
73.	Gruszczyce	Plebania - zespół kościoła parafialnego pw. św. Stanisława	p. XX w.	
74.	Gruszczyce	Zespół kościoła parafialnego pw. św.	XIX w.	

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
		Stanisława; otoczenie wraz z ogrodzeniem		
75.	Gruszczyce	Kościół - zespół kościoła parafialnego pw. św. Stanisława	ok. 1750	813/17/A decyzja KL.IV.680/687/67 z 28.12.1967 r.
76.	Gruszczyce – Wrząca	Drzewostan dróg od Gruszczyce i aleja prowadząca do zespołu dworskiego	XIX w.	1154/95 decyzja KL.IV-680/32/74 z 14.06.1974 r.
77.	Gzików	Dwór, relikw z zespołu dworsko-parkowo-folwarcznego	k. XIX w.	
78.	Gzików	Park, relikw z zespołu dworsko-parkowo-folwarcznego	2 poł. XIX w.	
79.	Jasionna	Park - zespół dworsko-parkowy	2 poł. XVIII w.	371/A decyzja KL.IX-5347/19/88/90 z 27.10.1948 r.
80.	Jasionna	Dwór, zespół dworsko-parkowy	1752	814/18/A decyzja KL.IV-680/688/67 z 28.12.1967 r.
81.	Kalinowa	Cmentarz parafialny	poł. XIX w.	
82.	Kalinowa	Dzwonnica - zespół kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny	2 poł. XVIII	
83.	Kalinowa	Plebania - zespół kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny	1932	

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
84.	Kalinowa	Zespół kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny; cmentarz przykościelny z bramą i ogrodzeniem	XV w.	
85.	Kalinowa	Park dworski z wyspą i fosą - zespół dworsko-parkowo-folwarczny	1 p. XIX w.	377/A decyzja KL-IX-5347/41/88/90 z 31.12.1990 r.
86.	Kalinowa	Kościół - zespół kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny	1465-1466	394/A decyzja KL-IV-73/81/54 z 06.06.1954 r.,
87.	Kalinowa	Dwór, park, folwark - zespół dworsko-parkowo-folwarczny	przed 1652 r.	395/A decyzja KL.IV-73/100/54 z 12.05.1954 r.
88.	Kamienna	Zespół kościoła filialnego pw. św. Trójcy - otoczenie z pierścieniem drzew i ogrodzenie	XIX w.	
89.	Kamienna	kościół - zespół kościoła filialnego pw. św. Trójcy	1595 r.	398/A decyzja KL.IV-73/99/54 z 12.06.1954 r.
90.	Kobylniki	Zespół dworsko-parkowo-folwarczny; pozostałość zespołu folwarcznego	poł. XIX w.-1935	
91.	Kobylniki	Dwór - zespół dworsko-parkowy	poł. XIX w.	363/A decyzja KL-IX.5347/16/88 z 31.12.1990 r.
92.	Kobylniki	Park -zespół dworsko-parkowo-folwarczny	XIX/XX w.	369/A decyzja KL.IX.5347/27/88/9

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
				0 z 31.12.1990 r.
93.	Kociołki	Dwór - zespół dworsko-parkowo-folwarczny	k. XIX w.	
94.	Kociołki	Zespół dworsko-parkowo-folwarczny; pozostałość zespołu folwarcznego	XIX/XX w.	
95.	Kociołki	Park - zespół dworsko-parkowo-folwarczny	XIX/XX w.	374/A decyzja KL.IX-5347/42/88/90 z 31.12.1990 r.
96.	Łubna-Jarosław	Wiatrak	1919 r.	336/15/86 decyzja KL.IX-5340/15/86 z 06.10.1986 i 1.05.1994
97.	Nacesławice	Relikt zespołu dworsko-parkowego	XIX/XX w.	
98.	Nacesławice	Wiatrak	pocz. XX w.	
99.	Równa	Dwór - zespół dworsko-parkowy	4 ćw. XIX w.	
100.	Równa	Zespół dworsko-parkowy z reliktem ogrodzenia	XIX w.	368/A decyzja KL.IX-5347/26/88/90 z 31.12.1990 r.
101.	Sędzimirowice	Park - zespół dworsko-parkowy	pocz. XIX w.	
102.	Sędzimirowice	Dwór - zespół dworsko-parkowy	pocz. XIX w.	478/407/A decyzja KL.III-880/38/69 z

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
				03.02.1969 r.
103.	Włocin	Wiatrak	1830 r.	330/9/86 decyzja KL.IX-5340/9/86 z 03.10.1986 r.
104.	Wojków	Cmentarz parafialny	k. XIX w.	
105.	Wojków	Plebania - zespół kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	koniec XIX w.	
106.	Wojków	Zespół kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP; otoczenie kościoła wraz z ogrodzeniem	pocz. XX w.	
107.	Wojków	Kościół - zespół kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	1904-1908 r.	354/88/A decyzja KL.IX-5340/2/88 z 05.01.1988 r.
108.	Wrząca	Kapliczka przydrożna z rzeźbami św. Jana Nepomucena, św. Józefa, św. Klary z Asyżu, św. Tadeusza Judy	XIX w.	362/185/3
109.	Wrząca	Dwór - zespół dworsko-parkowy	pocz. XIX w.	376/299/96/A decyzje z 21.12.1946 r. KL.IV-680/751/67 z 28.12.1967 r.
110.	Wrząca	Park - zespół dworsko-	XIX w.	874/97/A decyzja

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
		parkowy		KL.IV-680/754/67 z 28.12.1967 r.
111.	Wrząca	Kapliczka Przydrożna		107/1813

5.1. Zabytki zamieszczone w Gminnej Ewidencji Zabytków

Burmistrz Gminy Błaszki Zarządzeniem nr 312/13 z dnia 26 marca 2013 r. przyjął Gminną Ewidencję Zabytków dla Gminy Błaszki prowadzoną w formie kart adresowych zabytków nieruchomych. Gminna ewidencja zabytków została zaktualizowana Zarządzeniem nr 396/14 z dnia 12 lutego 2014 roku

Zarządzenie to zostało zmienione przez Burmistrza Błazek Zarządzeniem Nr 98/21 z dnia 28 października 2021 r.

Obiekty z terenu Gminy Błaszki ujęte w Gminnej ewidencji zabytków:

Cmentarzisko kurhanowe

Cmentarzisko kurhanowe znajduje się w Łubnej-Jakusach. Zachowało się 27 kurhanów. Podzielone na dwie grupy, oddalone od siebie o ok. 150 m: tj. grupę północno-zachodnią i południowo-wschodnią. Nasypy miały kształt koła o wysokości około 2 m i średnicy ok. 5 m. Warto zaznaczyć, że miejsce można zaliczyć do jednych największych cmentarzysk kurhanowych kultury trzcinieckiej w Polsce. Kurhany powstały ok. 1700-1300 r. p.n.e. w epoce brązu.

Miejsce objęte jest ochroną jako zabytek archeologiczny. Prace archeologiczne na tym terenie wykonywano w dwóch kampaniach w 1923 r. lub 1924 r. i w 1946 r. Na początku odkryto jedynie 2 kurhany, a później pozostałe 25.

Jeden z kurhanów

5.2. Dziedzictwo kultury niematerialnej.

Legenda o Gminie Błaszki

„Po zabójstwie św. Wojciecha na ziemi Prusów, jeden z rycerzy towarzyszącego mu orszaku imieniem BLASKO, powróciwszy do swej ziemi był tak wstrząśnięty tym wydarzeniem, że postanowił dokończyć swego żywota w ciszy z dala od ludzi. Znalazłszy takie miejsce w pięknym gaju opodal płynącego strumienia, osiedlił się w zbudowanej przez siebie pustelni. Z czasem zaczęto uważać tę pustelnię za miejsce święte, do którego mieszkańcy okolicznych borów byli niezwykle przywiązani bowiem jeszcze niedawno stała tu pogańska gontyna, w której ojcowie ich czcili słowiańskich bogów. Z czasem, w pobliżu pustelni zakwitło życie, a po śmierci rycerza - osadę nazwano jego imieniem”.

Kultura

Animatorem kultury w mieście jest Centrum Kultury w Błaszkiach. Skupia ono wiele zespołów i grup artystycznych m.in. Zespół Tańca Nowoczesnego „Authentic” i Miejską Orkiestrą Dętą. CK organizuje zajęcia teatralne i muzyczne, a także zajęcia z zakresu tańca. Istnieje pracownia muzyczna, plastyczna, przyrodnicza, języka angielskiego oraz wokalna oraz grupy: baletowa, młodsza grupa tańca nowoczesnego, starsza grupa tańca nowoczesnego. Przy CK działa również zespół „SWOI” który tworzy grupa seniorów oraz zespół muzyki biesiadnej.

W mieście istnieje także Miejska Biblioteka Publiczna, która posiada w swych zasobach największe dzieła literatury polskiej i światowej oraz udostępnia liczne czasopisma i książki w czytelni.

Przy Centrum Kultury w Błaszczach działa 44 Błazkowska Drużyna Harcerska „Parasol” im. pchor Jerzego-Bratek Kozłowskiego ps. „Kastor”. Zrzesza około 30 harcerzy i harcerek w wieku od 10 do 18 roku życia z terenu gminy.

Oświata

W Błaszczach dzieci i młodzież mogą się kształcić w zakresie przedszkolnym, podstawowym, i średnim. W mieście istnieje Przedszkole Samorządowe, Szkoła Podstawowa im. Stanisława Staszica i Powiatowy Zespół Szkół w Błaszczach.

W mieście działa Klub Sportowy Piast Błazski, istnieją sale gimnastyczne oraz Stadion Miejski oraz Orlik.

Ważne osobowości gminy Błazski

Jan Gruszczyński (1405-1473) herbu Poraj - arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski w latach 1462-1472, biskup krakowski i kujawski, kanclerz wielki koronny. W 1431 r. rozpoczął studia na Akademii Krakowskiej pracując również w kancelarii królewskiej. W 1442 stał się proboszczem w Sieradzu, zaś w 1450 r. został biskupem włocławskim. Cztery lata później dostał kanclerstwo koronne, dzięki czemu został kierownikiem polskiej polityki w okresie wojny trzynastoletniej. W 1463 r. mianowano go na biskupa krakowskiego i arcybiskupa gnieźnieńskiego. W tym samym roku przewodniczył polskiej delegacji do rokowań z Krzyżakami w Brześciu Kujawskim. Uczestniczył podczas zawierania pokoju z Krzyżakami w Toruniu. Zmarł w Krakowie 1473, pochowany został w katedrze gnieźnieńskiej.

Jan Mączyński (ok. 1515-1567) Pochodził ze szlacheckiego rodu Zajączków herbu Świnka. Dzięki biskupowi Sebastianowi Branickiemu, który zabrał go na swój dwór, mógł rozpocząć studia za granicą. Opracował słownik polsko-łaciński, który został wydrukowany w 1564 r. Posługiwano się nim aż do wydania w 1621 r. *Skarbca* Grzegorza Knapiusza. Około 1552 r. został pracownikiem kancelarii wielkksiążęcej litewskiej, zaś od 1565 r. stał się dziedzicem Dziebądowa. Dzięki uznaniu szlachty sieradzkiej został posłem na sejmie lubelskim. Na sejmie warszawskim w 1570 r., był zwolennikiem ugody religijnej oraz uznania wolności sumienia.

Józef Lipski herbu Grabie (1772-1817) Właściciel dóbr Błazski, Kazimierza Bliskiego i Miłkowic. Służył w Wojsku Polskim w stopniu pułkownika. Walczył w insurekcji kościuszkowskiej i był jednym z przywódców powstania wielkopolskiego 1806 r. Zmarł przez

chorobę, którą zaraził się w czasie pobytu w podberlińskiej twierdzy (przez udział w powstaniu kościuszkowskim przetrzymywano go tam dwa lata). Zmarł w Cielcach 2 kwietnia 1817 r., zaś pochowano go w krypcie pod kościołem św. Anny w Błaszczach.

Zevi Herman Solnik (1869-1943) - poeta z Błaszczek, który urodził się 25 lutego 1869 r. Jego pierwszym poematem był *Jerusalem*, później publikował liczne artykuły w żydowskich pismach. W 1912r. Solnik pisze cykl poematów, pt. *Niebo i Ziemia*. Od 1922 r. zostaje redaktorem Gazety Kaliskiej, a pięć lat później redaktorem literackim *Życie Kaliskie*. W 1931 r. wydaje książkę *Ze starego klasztoru*, która nawiązuje do opowiadań i legend związanych z Błaszczkami. Od 1896 r. był przewodniczącym Organizacji Syjonistycznej w Kaliszu, zaś w 1919 r. jako projektodawca podpisał statut związku legalnej Organizacji Ogólnych Syjonistów. Został zamordowany w 1943 r. podczas powstania w getcie warszawskim.

Józef Raciborski (1879-1935) Urodził się 28 maja 1879 r. Był sierotą, którą opiekowali się ojcowie franciszkanów. W 1899 r. wysłano go do Rzymu. W latach 1904-05 studiował na wydziale teologicznym UJ, zaś po powrocie do Kalisza w 1912 r. ogłosił *Monografię Klisza*. W 1917 r. pracował w Komisji Likwidacyjnej do spraw Królestwa. Dwa lata później dostał się na stanowisko konserwatora zabytków, zaś w 1925 r. stał się kierownikiem Archiwum Akt Dawnych z obowiązkami kierownika Archiwum Państwowego w Piotrkowie. Był pomysłodawcą pojawienia się Rocznika Łódzkiego. Józef interesował się realizacją badań regionalnych, a dodatkowo opublikował kilka artykułów naukowych. Był członkiem Komisji Archiwalnej w Łodzi i członkiem Komisji Historycznej PAU. Zmarł 7 grudnia 1935 r.

Adam Nałęcz Nieniewski (1886-1947) Pułkownik Sztabu Generalnego kawalerii Wojska Polskiego, uczestnik walk o niepodległość Polski w czasie I Wojny Światowej i wojny z bolszewikami. W 1897 r. rozpoczął naukę w Wojskowej Niższej Szkole Realnej w Koszycach i kontynuował ją w Wojskowej Wyższej Szkole Realnej w Hranicach. Po ukończeniu szkoły był dowódcą plutonu i szwadronu w 6 Galicyjskim Pułku Ułanów w Rzeszowie. Po wybuchu wojny podjął służbę, np. w austriackiej Kwaterze Głównej. Został skierowany do służby w Wojsku Polskim, gdzie pełnił różne stanowiska, np. dowódcy IV Brygady Jazdy. Zmarł w Olsztynie w kwietniu 1947 r.

Tadeusz Szarras (1891-1940) Urodził się w 1891 r. w Turku. W 1911 r. wcielono go do armii carskiej. Dodatkowo należał do Towarzystwa Gimnastycznego Sokół i był członkiem jego zarządu. Tadeusz Szarras był prezesem Katolickiego Stowarzyszenia Mężów, a także społecznym opiekunem szkoły. Wytypowano go do Rady Miejskiej z listy Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. Dzięki jego inicjatywie w Błaszczach powstała nowoczesna rzeźba i Plac Piłsudskiego (teraz Niepodległości). Aresztowano go w 1939 r. i wywieziono do

więzienia w Kaliszu. W 1940 r. przywieziono go do obozu koncentracyjnego, gdzie po kilku miesiącach został zamordowany.

Kapitan Witold Pilawa Żeliślawski (1891-1943) Studiował na Wydziale Chemii Politechniki Lwowskiej. Został aresztowany przez Niemców i przetransportowany do obozu koncentracyjnego w Oranienburgu koło Berlina. W 1943 r. zmarł w obozie.

Major Kazimierz Szosland (1891-1944) urodził się w Błaszczach 21 lutego 1891 r. W 1911 r. rozpoczyna studia na Politechnice Lwowskiej na Wydziale Budowy Maszyn. Cztery lata później dołączył do armii rosyjskiej. W 1918 r. jako ochotnik wstąpił do 2 pułku ułanów i podjął walkę na froncie cieszyńskim oraz pod Lwowem. W Grudnię (został tam przeniesiony) zaczął trenować jeździectwo wyczynowe i stał się szefem szkolenia kadry jeździeckiej. Brał udział w dwóch olimpiadach: w Paryżu i w Amsterdamie. W 1924 r. zdobył Puchar Narodów. Był również członkiem Armii Krajowej. Zginął 19 kwietnia 1944 r.

Generał brygady Kazimierz Pilawa Żeliślawski (1893-1940) Urodził się 15 marca 1893 r. w Adamkach. Podczas studiów zajmował się Związkiem Strzeleckim. W 1914 r. dołączył do rosyjskiego 18 Siewierskiego Pułku Dragonów. Odznaczono go orderami św. Anny i św. Stanisława z mieczami oraz Żołnierskim Krzyżem św. Jerzego. W późniejszych latach wielokrotnie brał udział w wielu walkach m.in. w wojnie z bolszewikami, był dowódcą różnych pułków. Żeliślawski został wzięty do niewoli sowieckiej, gdzie w 1940 r. zamordowano go.

Franciszek Kozłowski (1900-1988) urodził się 2 października 1900 r. Ze względu na rozpoczęcie się I Wojny Światowej nie udało mu się ukończyć szkoły średniej. Dołączył w szeregi Legionów i walczył na obszarze wschodnich ziem polskich. Został zabrany do niewoli rosyjskiej i skazany najpierw na karę śmierci, która później została zamieniona na dożywotnie ciężkie roboty w więzieniu kijowskim. Jednak udało się mu wrócić do Polski i ponownie wstąpić do Legionów Piłsudskiego. Walczył w powstaniach, np. śląskim, czy brał udział w wojnie polsko-sowieckiej (został ranny). Odznaczono go m.in. orderem Polonia Restituta, Krzyżem Bojowników Niepodległości, Krzyżem Brązowym na Połu Chwały, Srebrnym Krzyżem za udział w Powstaniu Śląskim oraz Krzyżem Polska Swojemu Obrońcy. Po wyleczeniu studiował medycynę, a w 1936 r. otrzymał dyplom lekarza. Podczas II wojny światowej był pracownikiem naukowym katedry chirurgii na uniwersytecie w Lille. Dodatkowo założył gazetę Narodowiec. W 1942 r. dołączył do Armii Kanadyjskiej w stopniu kapitana, jako chirurg. W 1971 r. stał się członkiem Amerykańskiego Towarzystwa Geriatrycznego. W 1972 r. otrzymał złoty Medal Senior Membership of Canadian Medical Association. Zmarł 15 czerwca 1988 r.

Ułan Waclaw Pilawa Żelislawski (1902-1920) Kiedy nie udało mu się zdać matury, podjął decyzję o podjęciu służby w 4 szwadronie pułku ułanów jako zwiadowca. W czasie akcji bojowej, która odbyła się 4 sierpnia 1920 r. w Nowej Wsi pod Ostrołęką, Żelislawski zmarł.

Kornel Wesołowski (1903-1976) urodził się 20 lipca 1903 r. w Borysławicach. Studiował na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej. Działalność dydaktyczną i prace badawcze na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej zaczął prowadzić już jako asystent znanego metaloznawcy. W 1935 r. stał się kierownikiem Katedry Metaloznawstwa, a swoją funkcję pełnił do 1939 r. Po zakończeniu wojny wrócił do pracy na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej. Na wydziale Chemicznym Politechniki prowadził wykłady metalurgii i metaloznawstwa. Był organizatorem Katedry Metaloznawstwa i Technologii Metali w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie oraz opiekunem Katedry Metaloznawstwa Politechniki Gdańskiej. Prowadziła również wiele badań naukowych. Został odznaczony Oficerskim Krzyżem Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, tytułem Zasłużonego Nauczyciela. Był też laureatem konkursu Mistrza Techniki oraz założycielem i prezesem Polskiego Towarzystwa Metaloznawczego. Zmarł w Warszawie 8 maja 1976 r.

Józef Piliński (1907-1992) Urodził się w Opatówku w 17 marca 1907 r. Ukończył Państwową Preparandę Nauczycielską i Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Opatówku, Seminarium Nauczycielskiego w Liskowie, a także Wyższy Kurs Nauczycielski oraz studia z geografii. Od 1925 r. pracował jako nauczyciel. W 1940 w Warszawie prowadził tajne nauczanie oraz brał udział w rozprowadzaniu prasy podziemnej. W 1956 r., utworzył w Błazkach Szkołę 11-klasową i został jej dyrektorem. Dodatkowo był radnym: Miejskiej Rady Narodowej w Błazkach oraz Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu. Za szczególne działania dostał liczne odznaczenia państwowe i resortowe, np. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznakę ZNP za Tajne Nauczanie itd. Zmarł 21 maja 1992 r. w Błazkach.

Jadwiga Pągowska (1907-1999) Jadwiga Pągowska urodziła się 27 listopada 1907 r. w Błazkach. W 1926 r. rozpoczęła studia medyczne na Uniwersytecie Warszawskim (w 1932 r. otrzymała dyplom lekarza). Założyła Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Wśród Kobiet. W 1939 r. została lekarzem w Szpitalu Ubezpieczalni w Warszawie, a po zajęciu miasta przez Niemców współorganizowała zakład dla zagubionych dzieci. W czerwcu 1943 r. wyjechała z Warszawy i pojechała w zamojskie. Po niedługim czasie dr. Pągowską osadzono w obozie przejściowym w Zamościu, gdzie pracowała w szpitalu. Kiedy

powróciła do Warszawy rozpoczęła pracę w Klinice Chorób Wewnętrznych, nadal jednak nie pozostawiła pracy w szkole ani pracy społecznej. Po powstaniu warszawskim wywiezono ją do Czarnego Dunajca, gdzie powstał zakład dla rannych zagubionych dzieci. Od 1945 do 1951 r. zajmowała się leczeniem reumatologicznym. W latach 1964-1974 prowadziła Ośrodek Naukowo - Badawczy Uzdrawiska Ciechocinek. Założyła Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem, a także była członkiem Europejskiej Ligi Reumatologicznej oraz sekretarzem Międzynarodowego Towarzystwa Rehabilitacji Inwalidów. Wydała ponad sto artykułów naukowych. Zmarła w grudniu 1999 r.

Generał brygady Michał Gutowski (1910-2006) Urodził się w 1910 r. Maciszewicach w pobliżu Błaszek. Dołączył do lwowskiego korpusu kadetów, gdzie otrzymał stopień podchorążego. Po przeszkoleniu rozpoczął służbę w 17 pułku ułanów w Lesznie, gdzie w 1934 r. stał się mistrzem armii na zawodach jeździeckich. W 1935 r. wraz ze swoją drużyną zdobył Puchar Narodów, rok później brał udział w olimpiadzie w Berlinie. W 1938 r. został dowódcą 1 szwadronu w 17 pułku ułanów, z którym udał się na wojnę. Brał udział w licznych walkach m.in. pod Falasem, czy w wyzwoleniu Bredy. Został odznaczony m.in.: Croix de Guerre z palmą, Orderem Virtuti Militari, Legią Honorową, amerykańskim Legion of Merit oraz innymi orderami bojowymi. Od 2002 r. został członkiem kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari. Zmarł 23 VIII 2006 r.

Emilian Bieszczad (1913-1978) Emilian Bieszczad urodził się 1 lipca 1913 r. w Tłumaczu. Od 1930 r. studiował na Uniwersytecie Warszawskim na Wydziale Lekarskim. W 1937 r. otrzymał dyplom lekarski. 23 marca 1939 r. przydzielono go do kompanii sanitarnej 26 DP w Skierniewicach jako dowódcę plutonu sanitarnego. 18 września 1939 r. chociaż został zabrany do niewoli niemieckiej, to i tak w tym czasie ratował również jeńców w szpitalu w Kutnie, Łodzi i Ostrzeszowie. W sierpniu 1940 r. zwolniono go z niewoli. Rok później zaczął pracować jako lekarz w różnych miejscach. Dr Emilian Bieszczad zmarł 10 maja 1978 r., a pochowano go obok żony w Kaliszu.

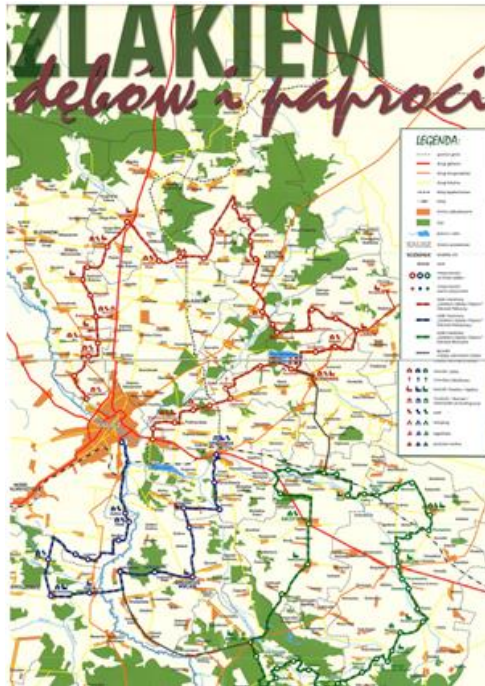
Lokalne Grupy Działania

LGD Stowarzyszenie Długosz Królewski

Stowarzyszenie powstało w 2009 r. Obejmuje teren czterech gmin: Brzeziny, Szczytniki, Sieroszewice oraz Gminę Błaszki, należące do powiatów: kaliskiego, ostrowskiego

i sieradzkiego. Stowarzyszenie "Długosz Królewski" ma na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, a w szczególności:

- a) opracowanie i realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR), w rozumieniu ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności,
- b) promocja obszarów wiejskich położonych w gminach, o których mowa w pkt a,
- c) mobilizowanie ludności do wzięcia udziału w procesie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich położonych w gminach, o których mowa w pkt a,
- d) upowszechnianie i wymianę informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich położonych w gminach, o których mowa w pkt a,
- e) podejmowanie inicjatyw i działań mających na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnych oraz ich czynny udział w opracowywaniu i realizacji LSR,
- f) propagowanie działań na rzecz realizacji LSR w obszarze działania LGD, pozyskiwanie partnerów i źródeł finansowania LSR, w tym z programów pomocowych,
- g) udzielanie wsparcia mieszkańcom obszaru objętego LSR w zakresie przygotowania projektów i pozyskiwania środków na ich realizację, w tym z programów pomocowych,
- h) podejmowanie inicjatyw i działań mających na celu: rozwój produktów regionalnych, turystyki, przedsiębiorczości, zasobów ludzkich, społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego, poprawę estetyki miejscowości na obszarze działania LGD i bezpieczeństwa mieszkańców, edukację estetyczną-artystyczną mieszkańców, aktywizację gospodarczą i zawodową, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, przeciwdziałanie patologiom społecznym, propagowanie zdrowego trybu życia oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego na obszarze działania LGD.

Dożynki, święto plonów

Święto Plonów inaczej nazywane dożynkami jest obrzędem związanym z rolnictwem. Na corocznej imprezie prezentują się lokalne stowarzyszenia, a także koła gospodyń wiejskich. Dożynki są organizowane w ostatnim tygodniu sierpnia. Święto Plonów rozpoczyna się od mszy w kościele św. Anny w Błaszczkach. Po nabożeństwie następuje przemarsz korowodu dożynkowego na Stadion Miejski, gdzie odbywa się przemówienie burmistrza. Po części oficjalnej na gości czeka wiele atrakcji, tj. konkursy z nagrodami, wesołe miasteczko, występy lokalnych artystów, a także prezentacje Stowarzyszeń i Kół Gospodyń Wiejskich do których należą: KGW Wrząca „Wrzącanki”, KGW Wojków- Grzymaczew, KGW Gruszczyce, KGW Romanów, KGW Suliszewice „Suliszewicanki”, KGW Brończyn, KGW Cienia, KGW Łubna- Jakusy, KGW Skalmierz, KGW Kalinowa, KGW Garbów i Stowarzyszenie Współczesne Gospodynie Sędzimirowice, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Włocin-Kolonia „Razem Ku Przyszłości”, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi „Przyszłość dla Żeliszawia”.

Dożynki w Błaszach

Kapela Dukat

Kapela Dukat to sześćosobowy zespół muzyczny prowadzony przez Jadwigę i Józefa Tomczyków. Zespół może poszczycić się licznymi sukcesami, np. na Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą. Dodatkowo w 2020 r. udało mu się zdobyć nagrodę im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej”, która została wręczona z rąk Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Piotra Glińskiego. Pan Józef Tomczyk otrzymał nagrodę w kategorii skrzypek solista. Warto wspomnieć, że Kapela Dukat stara się zarazić swoją pasją młodsze pokolenia. Od 2019 r. Julia Grzelaczyk (prawnuczka Pana Józefa) śpiewa razem z grupą.

Kapela Dukat

5.3. Bilans walorów dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki

W wyniku przeprowadzonej analizy zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki można wskazać następujące elementy bilansu - analizy SWOT w zakresie dziedzictwa kulturowego Gminy.

Mocne strony

- bogata historia obszaru, wysoka kultura niematerialna - folklor, tradycje regionu,
- atrakcyjny krajobraz przyrodniczo – kulturowy,
- występowanie cennego układu urbanistycznego miejscowości Błaszki,
- występowanie cennych założeń sakralnych w Błazkach, Kalinowej, Kamiennej, Gruszczykach i Wojkowie,
- dobrze zachowane założenia nekropoli – cmentarzy,
- występowanie wielu cennych kapliczek,
- występowanie zabytkowego zespołu dworca w Błazkach,
- zachowanie zabytkowych założeń młynarskich w Łubnej – Jarosław i Włocinie,
- występowanie licznych założeń dworsko – parkowych ,
- zachowane zabytkowego obiektu Błazkowiec,
- zachowanie obiektu Łaźni Miejskiej,
- duża liczba zabytkowych domów,
- bogata gama imprez o charakterze kulturowym,
- działania integrujące mieszkańców,
- prężne działanie Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej,
- udział wokół strategicznych przedsięwzięć z zakresu promocji (Jarmark Wojewódzki w Łodzi, Targi „Na styku kultur” w Łodzi),
- działania Stowarzyszeń,
- bogate tradycje kulinarne,
- coraz lepsze wyposażenie w techniczne środki promocji – wydawnictwa, Internet, własna strona www.

Słabe strony

- zniszczenie niektórych zabytków,
- brak rewaloryzacji cmentarzy,
- zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych,

- brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych,
- brak publicznie dostępnej zintegrowanej informacji o obiektach zabytkowych Gminy Błaszki,
- brak oferty edukacji regionalnej,
- nie w pełni wykorzystane zasoby przyrodniczo – kulturowe,
- brak wypracowanego produktu regionalnego,
- brak dostatecznego, jednolitego i kompleksowego oznakowania atrakcji kulturowych na terenie Gminy Błaszki.

Szanse

- możliwość utworzenie parku kulturowego dla zabytkowego centrum miejscowości Błaszki,
- kontynuacja procesów rewitalizacyjnych historycznych założeń przestrzennych,
- ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne w Błazkach, Kalinowej, Gruszczycach, Wojkowie i Kamiennej z uwzględnieniem lokalnych kapliczek,
- działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego,
- zachowanie zabytków założenia kolejowego,
- zachowanie obiektów zabudowy młynarskiej,
- współpraca z organizacjami dająca szansę odnowy ach kulturowych,
- moda na folklor - podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez kreowanie produktów i imprez o charakterze kulturowym,
- edukacja regionalna mieszkańców,
- wykorzystanie możliwości finansowania ochrony zabytków z różnych źródeł - środków unijnych, z budżetu państwa i samorządu województwa,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków - organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych,
- możliwość włączania się w krajowe, wojewódzkie programy promocji,
- naturalna chęć ludzi do poznawania świata, kultur i zwyczajów innych narodów.

Zagrożenia

- niedostosowanie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych do ich charakteru,
- utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków,

- brak miejscowych planów skutkujący brakiem ustalenia ochrony prawnej dla stref historycznych,
- niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Obszar Gminy Błaszki w zakresie walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej posiada duży potencjał. Ma to związek z wysokimi walorami krajobrazu kulturowego, bogatą historią, istnieniem cennych obiektów sakralnych, kolejowych i młynarstwa. Istnienie historycznych szlaków kulturowych stanowi silny potencjał terenu. Drogi pielgrzymkowe w kierunku Częstochowy powodują możliwość rozwoju turystyki pielgrzymkowej.

6. ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BŁASZKI

W wyniku przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, że Gmina Błaszki posiada bogate walory dziedzictwa kulturowego o znaczącej randze, które należy chronić i jednocześnie odpowiednio wykorzystywać i udostępniać społeczeństwu. Biorąc pod uwagę wymogi płynące z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku i uwzględniając zbilansowane zasoby i wartości należy stwierdzić, iż Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki uwzględnia:

- **ochronę walorów i wartości materialnych i niematerialnych przy jednoczesnym ich wykorzystaniu jako czynnik rozwoju obszaru Gminy Błaszki**

W tym celu należy prowadzić działania zmierzające do:

- zachowania krajobrazu kulturowego,
- kontynuacji rozpoczętych działań rewaloryzacyjnych i remontowych, rewitalizacji historycznego układu przestrzennego z jednoczesnym wykorzystaniem jako przestrzeń publiczną stanowiącą salony Błazsek,
- dalszej rewaloryzacji obiektów sakralnych,
- adaptacji obiektów i obszarów zabytkowych na cele edukacyjne, kulturalne i społeczne,
- tworzenia nowych atrakcji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki,
- wzrostu identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu i uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych,
- poprawy społecznej akceptacji do konieczności ochrony zabytków,

- **promocję zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki**

W tym celu podjęto działania upowszechniania wyjątkowego dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki poprzez:

- edukację regionalną mieszkańców,
- wydawnictwa i programy edukacyjne,
- digitalizację walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego,
- zamieszczenie aktualnego wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków w BIP-ie.

7. NAJWAŻNIEJSZE ASPEKTY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH GMINY BŁASZKI

Gmina Błaszki dysponuje niezwykle cennym dziedzictwem kulturowym w tym nieprzeciętnymi walorami krajobrazowymi, co predysponuje do aktywizacji mieszkańców w sferze zachowania zabytków. Gmina Błaszki podejmie działania w następujących zakresach strategicznych:

- **Zachowanie tożsamości regionalnej**

- kształtowanie lokalnej dumy,
- kreowanie lokalnych produktów regionalnych,
- integracja kulturalna mieszkańców,
- edukacja mieszkańców o bogactwie lokalnego dziedzictwa,

- **Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gospodarczego Gminy Błaszki**

- ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego,
- promocja,
- podniesienie rangi najbardziej wartościowych zabytków,
- trwające rewitalizacje i rewaloryzacje obszarów,
- kształtowanie wizerunku Gminy Błaszki jako obszaru o unikatowym dziedzictwie kulturowym,
- wspieranie posiadaczy obiektów zabytkowych w działaniach mających na celu poprawę stanu obiektów i ich wykorzystania na cele kulturalne, edukacyjne i społeczne,
- kreowanie produktów turystyki kulturowej.

Wszelkie przewidywane działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego Gmina rozpatrzy w następujących ujęciach:

- **Studia badawcze** - wspieranie przeprowadzania prac studialnych w celu poprawy stanu obiektów i obszarów zabytkowych,
- **Digitalizacja zasobów i walorów** - dalsze cyfrowe upowszechnienie dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki na stronach internetowych,
- **Ochrona i zachowanie obiektów i obszarów zabytkowych** – dalsze kontynuowanie prac w zakresie rewitalizacji układów urbanistycznych, prowadzenie prac w zakresie rewaloryzacji układów ruralistycznych, rewaloryzacji założeń zabytkowych nekropolii, przeprowadzenie prac obiektów zabytkowych z adaptacją na cele turystyczne, kulturalne, edukacyjne i społeczne,
- **Edukacja regionalna** mieszkańców poprzez organizację rekonstrukcji wydarzeń historycznych, imprez kulturowych, upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie Gminy Błaszki w lokalnych mediach, cykliczne artykuły, organizowanie wystaw, programy edukacji regionalnej w szkołach,
- **Aktywizacja** - pobudzanie aktywności mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa poprzez organizację konkursu na najlepiej odnowioną elewację budynku, na najciekawsze zdjęcie krajobrazu kulturowego Gminy Błaszki, najlepiej zachowany obiekt lub obszar zabytkowy, włączenie organizacji społecznych, instytucji kultury i stowarzyszeń do wspólnych starań prowadzących do polepszenia stanu dziedzictwa kulturowego,
- **Kreowanie rozwoju turystyki kulturowej**- wykorzystanie walorów dziedzictwa Szlaków kulturowych dla rozwoju produktów turystycznych,
- **Promocja** - wzrost aktywności w zakresie promocji i popularyzacji walorów kulturowych, wydanie folderów z informacją o zabytkach Gminy Błaszki, upowszechnianie regionalnych produktów, kreowanie pamiątek z wizerunkiem dziedzictwa Gminy Błaszki,
- **Współpraca** z samorządem województwa, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie ochrony i zachowania obiektów i obszarów zabytkowych oraz tożsamości regionalnej.

8. CELE, KIERUNKI I DZIAŁANIA

Cel strategiczny

Cenne dziedzictwo kulturowe Gminy Błaszki podstawą dumy i motywem rozwoju

Cel operacyjny

Kreowanie wartości i walorów Gminy Błaszki

Zasoby dziedzictwa kulturowego w dobie gospodarki rynkowej posiadają nie tylko wartość historyczną, ale także wymierną wartość ekonomiczną, decydującą o potencjale gospodarczym. Tak więc świadome zarządzanie tymi zasobami i ich skuteczne wykorzystanie w połączeniu z promocją przyczynia się do rozwoju Gminy Błaszki.

Dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne w dużej mierze kształtuje świadomość oraz współczesną kulturę. Dlatego też należy je zachować, chronić i pielęgnować ze szczególnym uwzględnieniem elementów decydujących o tożsamości i specyfice regionalnego dziedzictwa.

DZIAŁANIE 1

Zachowanie ciągłości cennych wartości dziedzictwa kulturowego

W celu zachowania cennego dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki są tworzone odpowiednie warunki i procedury postępowania wspierające przeprowadzane działania rewitalizacyjne, rewaloryzacyjne i remontowe obszarów i obiektów zabytkowych. Należy kontynuować działania w celu pozyskania funduszy ze środków zewnętrznych.

Zadania

- **Prowadzenie zintegrowanych – kompleksowych działań rewitalizacyjnych tkanki urbanistycznej w ramach realizowanych projektów rewitalizacji struktur historycznych**

W Błaszkiach podjęto działania w celu przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych historycznej tkanki urbanistycznej, prace zostały również zainicjowane w obrębie zespołu kościoła. Są one prowadzone pod nadzorem konserwatorskim z uwzględnieniem elementów społecznych procesów rewitalizacji i rewaloryzacji. Znowelizowane przestrzenie publiczne są udostępnione lokalnej społeczności i wykorzystywane na funkcje kulturalne, edukacyjne, turystyczne, społeczne i zdrowotne. Katalog zadań z zakresu rewitalizacji dotyczy zachowania zabytków i dziedzictwa kulturowego

poprzez renowację substancji architektonicznej, społecznej, rewitalizację, rozwój infrastruktury turystycznej na zrewitalizowanym obszarze, rozwój usług związanych z obsługą ruchu turystycznego. Dotyczy również rozwoju infrastruktury gastronomicznej, ożywienia i rozwoju oferty edukacyjnej, kulturalnej oraz podniesienia atrakcyjności gospodarczej gminy.

Obecnie podjęto działania mające na celu przebudowę ulic w centrum miasta wraz z budową targowiska miejskiego. Pace będą dofinansowane ze środków Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych.

W ramach prowadzonej inwestycji zagospodarowany zostanie teren Starego Miasta w Błazkach. Przebudowa obejmują teren ulic Wodnej i Mleczarskiej, dotyczy m. in. realizacji chodników, przebudowy oświetlenia ulicznego, wydzielenia zatoki parkingowej. Inwestycja obejmie również wykonanie targowiska z wydzielonymi i utwardzonymi stanowiskami handlowymi oraz realizację budynku socjalnego z niezbędnymi mediami. Inwestycja znacząco poprawi wizerunek Starego Miasta.

Planowanym efektem realizowanego projektu jest kompleksowa poprawa jakości infrastruktury technicznej w rewitalizowanym obszarze oraz poprawa jakości przestrzeni publicznej i zwiększenie standardu życia mieszkańców Błazek.

Przewidywane jest również realizacja muralu na murze w obrębie Starego Miasta.

Obszary miejscowości Błazki z elementami zwartej zabudowy

Obszar poddawany rewitalizacji

Obszar wskazany do przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych

Obszar wskazany do przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych

Prowadzone prace z zakresu rewaloryzacji

Relizacja prac rewaloryzacyjnych

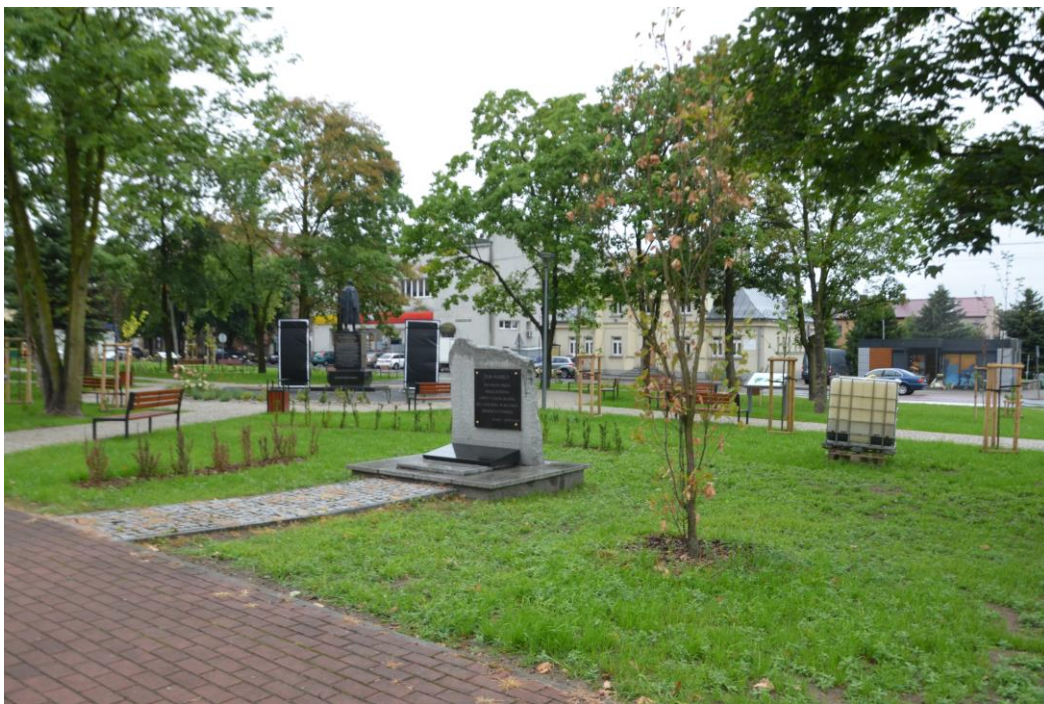

Mur, na którym przewiduje się realizację muralu

- **Możliwość podjęcia działań w celu utworzenia parku kulturowego**

Rada Miejska może rozważyć propozycję uznania za park kulturowy na mocy podjęcia uchwały Rady Miejskiej obszarów o wysokiej wartości kulturowej, obejmujących struktury historyczne – w granicach ochrony konserwatorskiej. Może również wprowadzić konkurs na odnowioną elewację, promując tym samym nowe rozwiązania w historycznym centrum, co przyczynia się w znacznym stopniu do eksponowania wartości kulturowych.

Decyzję o utworzeniu parku podejmuje Rada Miejska. Wprowadzenie tej formy ochrony zabytków podnosi prestiż obszaru i powoduje większe możliwości pozyskania środków finansowych, ponieważ przyznawana punktacja przy ocenie wniosków jest zwiększana dla parków kulturowych. Gmina Błaszki tworząc park kulturowy zyskuje mocną kartę przetargową w ubieganiu się o fundusze na przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszaru objętego granicami parku

Proponowany obszar parku kulturowego w Błaszkach poddawany I działaniom rewitalizacyjnym

Na terenie województwa utworzono cztery parki kulturowe „Miasto tkaczy” w Zgierzu, „Wzgórze Zamkowe” w Sieradzu, Kutnowskiego podregionu kulturowego w Leszczynku gm. Kutno i ulicy Piotrkowskiej w Łodzi. Obszary parków poddawane są procesom kompleksowej rewitalizacji z wykorzystaniem środków m. in. z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego.

Przykłady istniejących parków kulturowych

- **Promowanie obiektów reprezentatywnych**

Na etapie sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki wytypowano obiekty uznane za reprezentatywne w skali gminy. Wśród nich figurują zabytkowe zespoły sakralne w Błaszkiach i Wojkowie zespół kolejowy w Błaszkiach, dwory m. in. w Kalinowej i obiekt Błaszkiwianki.

Obiekty i obszary zamieszczone na liście obiektów reprezentatywnych są brane pod uwagę przy ocenianiu wniosków złożonych przy ubieganiu się o środki przyznawane na rewaloryzację zabytków. Działania promocyjne będą przede wszystkim lokować Gminę Błaszki wśród najwartościowszych obszarów dziedzictwa kulturowego.

Kościół w Błazkach

Dwór w Kalinowej

Reprezentatywne założenie dworca wraz z budynkami w Błazkach

- **Podjęcie działań w celu ujęcia cennych obiektów w gminnej ewidencji zabytków**

Należy podjąć działania w celu ujęcia w gminnej ewidencji zabytków cennych obiektów z terenu Gminy Błazki takich jak młyn w Kalinowej i kapliczki występujące w krajobrazie gminy.

Młyn w Kalinowej

Kapliczka w krajobrazie Gminy Błaszki

- **Wyeksponowanie obiektów rozwoju turystyki i oznakowanie zabytków znajdujących się w rejestrze WKZ**

Do zadań Gminy należy znakowanie obiektów zabytkowych. Za pośrednictwem Powiatu Sieradzkiego powinny zostać oznakowane cenne obiekty zabytkowe. Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na umieszczenie w odpowiednim miejscu na zabytku znaku wskazującego na obiekt podlegający ochronie - niebieskiej tarczy wyraża zgodę Wojewódzki Konserwator Zabytków. Należy również wprowadzać tablice informacyjne z historią zabytków.

Oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie Polski obowiązujące od 2004 r.

Dawne oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków (na podstawie ustawy z dnia 15 lutego 1962 o ochronie dóbr kultury)

Oznakowanie zabytków w Gminie Błaszki

- **Wspieranie prac w zakresie wykonywania zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych**

Niezbędne jest wykonywanie zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w obiektach zabytkowych, do których należą m. in kościoły w Błazkach, Kalinowej i Wojkowie.

Kościół parafii rzymskokatolickiej w Kalinowej

- **Ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o kościoły w Błazkach, Kalinowej, Wojkowie i Kamiennej oraz liczne kapliczki**

Obiekty sakralne Gminy Błazki stanowią cenny walor do rozwijania turystyki pielgrzymkowej. Proponuje się opracowanie całościowego projektu obejmującego wybrane obiekty sakralne kościoły w Błazkach, Kalinowej, Wojkowie i Kamiennej i liczne kapliczki zamieszczone w Gminnej i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Taki kierunek działań wynika z dokumentów o charakterze wojewódzkim, w związku z czym projekt powinien uzyskać środki na rewaloryzację.

Kościół w Wojkowie

Kapliczka z terenu Gminy Błaszki

- **Przeprowadzenie prac rewaloryzacyjnych zabytkowych układów zieleni z terenu Gminy Błaszki**

Na terenie Gminy Błaszki występują założenia zieleni komponowanej wymagające przeprowadzenia działań rewaloryzacyjnych, jest to zielen cmentarna występująca w m.in. w Błazkach i aleja przy drodze Gruszczyce - Wrząca.

Zostaną podjęte działania w celu przeprowadzenia prac pielęgnacyjnych zabytkowego drzewostanu w alejach z udziałem środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Obszary zieleni z Gminy Błaszki mogą ubiegać się o środki finansowe m.in. z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przeznaczone na rewaloryzację zabytkowych układów zieleni w ramach konkursu „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego”. Z tych środków finansowane mogą być działania rewaloryzacyjne zabytkowych cmentarzy różnych wyznań i alei.

Zabytkowy układ alei

Park Niepodległości

- **Stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym**

W celu stworzenia mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym należy nawiązać współpracę z innymi miejscowościami leżącymi na szlaku obiektów technik i kolejnictwa - dworców oraz młynów.

Młyny Gminy Błaszki

- **Poprawa stanu obiektów zamieszczanych w Gminnej Ewidencjach Zabytków**

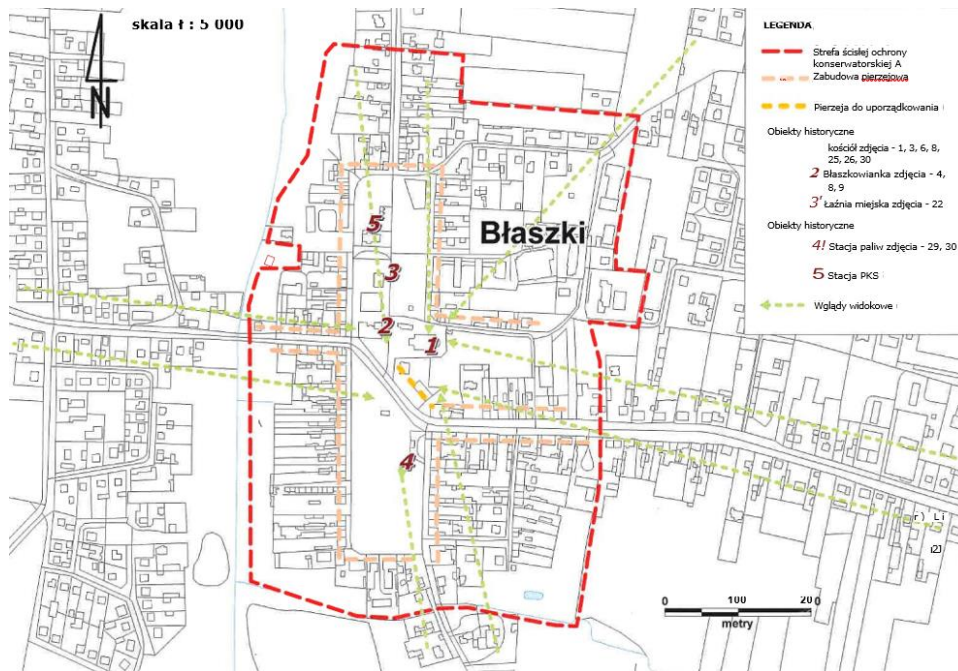
Należy dokonać wszelkich starań by doprowadzić do poprawy stanu obiektów zamieszczanych w Gminnej Ewidencji Zabytków. Istnieje jednak bariera natury prawnej na drodze pozyskiwania środków finansowych na przeprowadzenie remontów, ponieważ ustawa stanowi, że finansowane są prace remontowe obiektów wpisanych do rejestru. Obiekty nie objęte prawną formą ochrony tzw. ewidencjonowane mogą uzyskać dofinansowanie jedynie w przypadku opracowania projektów kompleksowej odnowy ze środków dysponowanych przez Urząd Marszałkowski w Łodzi oraz zagospodarowanie turystyczne, których celem jest wzmocnienie więzi i tożsamości lokalnej, poprzez wykorzystanie walorów turystycznych i kulturowych.

Karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków

- **Dokumentowanie obszarów i obiektów z terenu Gminy Błaszki figurujących w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków**

Należy dokonać wszelkich starań w celu dokumentowania kart ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, w której figurują również obszary ochrony konserwatorskiej. Stanowi ona kwerendę danego obszaru etnograficznego i są cennym materiałem archiwalnym. Dla obiektów zabytkowych funkcjonuje Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Błaszki, który wymaga corocznej aktualizacji.

Obszary ochrony konserwatorskiej ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

• Aktualizacja Gminnej ewidencji zabytków

Należy przeprowadzić aktualizację gminnej ewidencji zabytków w celu identyfikacji obiektów zachowanych w krajobrazie kulturowym gminy Błaszki. Zaktualizowana Ewidencja Gminna powinna zostać przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Błazsek.

Wiatrak w miejscowości Kalinowa do zamieszczenia w Gminnej ewidencji zabytków

• **Przeprowadzenie kwerendy archiwalnej dotyczącej cmentarzy różnych wyznań**

W celu dokumentowania wielokulturowości Gminy Błaszki należy przeprowadzić kwerendę archiwalną, czyli analizę dokumentacji historycznej cmentarzy różnych wyznań, które funkcjonowały na terenie Gminy.

Cmentarz żydowski nr.1(młodszy)

Błaszki ul. przemysłowa 10, ekshumacja i ponowny pochówek nastąpił na terenie cmentarza żydowskiego w Kaliszu

Widok w kierunku północno-wschodnim

- Potencjalny obszar lokalizacji młodszego cmentarza
- Potencjalny obszar lokalizacji starszego cmentarza
- Potencjalny obszar lokalizacji starszego cmentarza według danych NID
- Potencjalny obszar lokalizacji bożnicy

Cmentarz żydowski nr.2 (starszy)

Błaszki okolice ul. wodnej 8

- Potencjalny obszar lokalizacji młodszego cmentarza
- Potencjalny obszar lokalizacji starszego cmentarza
- Potencjalny obszar lokalizacji starszego cmentarza według danych NID
- Potencjalny obszar lokalizacji bożnicy

Widok w kierunku północnym

Widok w kierunku południowo-zachodnim

Widok w kierunku południowym

• Ochrona budownictwa drewnianego Gminy Błaszki

W ewidencji zabytków powinny być zamieszczane obiekty świadczące o specyfice obszarów, gdyż jest to jedyny sposób ochrony zabytków „znikających” z krajobrazu Gminy Błaszki. Charakterystyczne budownictwo architektury drewnianej powinno być stale monitorowane, co wiąże się z wykonywaniem aktualnej dokumentacji fotograficznej.

KARTA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW			43/1813
1. OBIEKT DOM		5. MIEJSCOWOŚĆ BLASZKI	
2. OBECNA FUNKCJA budynek mieszkalny	3. MATERIAŁ mieszane	4. DATOWANIE k. XIX w.	6. GMINA Błaszki
21. FOTOGRAFIA			7. POWIAT Sieradzki
			8. WOJEWÓDZTWO łódzkie
			9. KOD POCZTOWY 98-235
			10. ADRES Pl. Sulwińskiego 21
			11. LOKALIZACJA
			12. LOKALIZACJA ARCHEOLOGICZNA Nr obszaru AZP Nr stanowiska na obszarze AZP Nr stanowiska w miejscowości
			13. NUMER EWIDENCYJNY DZIAŁKI
			14. WŁASNOŚĆ prywatna
			15. RODZAJ UŻYTKOWANIA mieszkalne
			16. INFORMACJA O OCHRONIE Nr i data wpisu do rejestru zabytków nie wpisany do rejestru zabytków Zapis w planie zagospodarowania przestrzennego brak
			Inne wyznaczone do ujęcia w WEZ
17. STAN ZACHOWANIA dobry	19. WPISUJĄCY DANE admin	20. DATA WYKONANIA EWIDENCJI 2010-07-16	18. RODZAJE ZAGROZEŃ

Dom drewniany Gmina Błaszki

- **Upowszechnianie informacji o zabytkach Gminy Błaszki i zamieszczenie informacji zawartych w kartach Gminnej Ewidencji Zabytków na stronie internetowej**

W celu upowszechniania dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki zostaną podjęte działania w celu zamieszczenia na stronie internetowej Gminy informacji o zabytkach Gminy Błaszki. Na stronach internetowych zawarte zostaną najistotniejsze dane o obiektach z terenu Gminy. Nastąpi udostępnienie informacji zawartych w opracowanych kartach ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

KARTA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW				57/1813
1. OBIEKT ZESPOŁ DWORSKI- DWÓR			5. MIEJSCOWOŚĆ ADAMKI	
2. OBECNA FUNKCJA budynek mieszkalny	3. MATERIAŁ ceglane	4. DATOWANIE 1919 r.	6. GMINA Błaszki	
21. FOTOGRAFIA 			7. POWIAT sieradzki	
			8. WOJEWÓDZTWO łódzkie	
			9. KOD POCZTOWY 98-235	
			10. ADRES	
			11. LOKALIZACJA Adamki	
			12. LOKALIZACJA ARCHEOLOGICZNA Nr obszaru AZP Nr stanowiska na obszarze AZP Nr stanowiska w miejscowości	
			13. NUMER EWIDENCYJNY DZIAŁKI 137 139	
			14. WŁASNOŚĆ prywatna	
			15. RODZAJ UŻYTKOWANIA mieszkalne	
			16. INFORMACJA O OCHRONIE Nr i data wpisu do rejestru zabytków obiekt nie wpisany do rejestru zabytków Zapis w planie zagospodarowania przestrzennego brak	
Inne typowany do ujęcia WEZ				
18. RODZAJE ZAGROZEŃ				
17. STAN ZACHOWANIA dobry	19. WPISUJĄCY DANE admin	20. DATA WYKONANIA EWIDENCJI 2010-07-21		

Karty Gminnej ewidencji zabytków

KARTA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW				62/1813
1. OBIEKT DWÓR, ob. dom			5. MIEJSCOWOŚĆ BORYŚLAWICE	
2. OBECNA FUNKCJA budynek mieszkalny	3. MATERIAŁ ceglane	4. DATOWANIE 1 poł. XIX w.	6. GMINA Błaszki	
21. FOTOGRAFIA 			7. POWIAT sieradzki	
			8. WOJEWÓDZTWO łódzkie	
			9. KOD POCZTOWY 98-235	
			10. ADRES 80	
			11. LOKALIZACJA	
			12. LOKALIZACJA ARCHEOLOGICZNA Nr obszaru AZP Nr stanowiska na obszarze AZP Nr stanowiska w miejscowości	
			13. NUMER EWIDENCYJNY DZIAŁKI 302	
			14. WŁASNOŚĆ komunalna	
			15. RODZAJ UŻYTKOWANIA mieszkalne	
			16. INFORMACJA O OCHRONIE Nr i data wpisu do rejestru zabytków nie wpisany do rejestru zabytków Zapis w planie zagospodarowania przestrzennego brak	
Inne wyznaczony do ujęcia w WEZ				
18. RODZAJE ZAGROZEŃ				
17. STAN ZACHOWANIA dobry	19. WPISUJĄCY DANE admin	20. DATA WYKONANIA EWIDENCJI 2010-07-21		

- **Ekspozycja pomnika Wincentego Witosa w Błaszach**

W centralnym punkcie Błaszek odsłonięto 18.06.2023 r. pomnik wielkiego Polaka Wincentego Witosa. Była to patriotyczna uroczystość, która zgromadziła tłumy mieszkańców regionu, ponadto kilkadziesiąt pocztów sztandarowych różnych organizacji oraz orkiestra wojskowa i kompania reprezentacyjna 15. Sieradzkiej Brygady Wsparcia Dowodzenia. Idea budowy pomnika Wincentego Witosa powstała w roku 2018, czyli setną rocznicę odzyskania przez nasz kraj niepodległości. Pomnik poświęcił Łukasz Buzun, pomocniczy biskup kaliski.

Wincenty Witos był mężem stanu, premierem Rządu Obrony Narodowej w latach 1920-1921, premierem RP w latach 1923 i 1926, wybitnym przywódcą chłopów i ruchu ludowego, jednym z ojców Niepodległej Polski.

DZIAŁANIE 2

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

Kształtowanie poczucia tożsamości regionalnej z całą pewnością wpłynie na zacieśnianie więzi społeczności lokalnej i poczucia własnej wartości. Gmina Błaszki na kanwie bogatej historii i tradycji może kultywować swoje walory niematerialne i wartości materialne.

Zadania

- **Organizacja imprez o charakterze kulturowym**

Gmina Błaszki organizuje lub jest współorganizatorem imprez o charakterze kulturowym. Ten rodzaj imprezy powinien być w dalszym ciągu podtrzymywany i promowany, prowadzi bowiem do propagowania historii regionu.

Imprezy o charakterze kulturowym – konkursowe kolędowanie w Błazkach

- **Promocja imprez o charakterze kulturowym**

Organizacja imprez kulturowo – folklorystycznych takich jak np. festyny, zawody, koncerty, odpusty, powoduje zwiększenie identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu. Odbywające się imprezy będą silnie promowane na terenie Gminy Błaszki, Województwa i Kraju.

Na omawianym terenie organizowane są m. in. Dożynki i wydarzenia, podczas których odbywają się koncerty oraz spektakle promujące lokalne dziedzictwo kulturowe.

DOŻYNKI GMINNE 27 SIERPANIA

Program Dożynek

- 14.00 – MSZA ŚW. DOŻYNKOWA W KOŚCIELE PW. ŚW. ANNY W BŁASZKACH
- 15.00 – PRZEMARSZ KOROWODU DOŻYNKOWEGO NA STADION MIEJSKI W BŁASZKACH
- 15.30 – POWITANIE GOŚCI/PRZEMÓWIENIA ORAZ CEREMONIAŁ DOŻYNKOWY
- 17.00 – 18.30 WYSTĘPY ARTYSTYCZNE - PODOPIECZNI CENTRUM KULTURY W BŁASZKACH, LOSOWANIE NAGRÓD
- 19.00 – KONCERT LEMON
- 20.15 – RECITALE W WYKONANIU PODOPIECZNYCH CENTRUM KULTURY W BŁASZKACH
- 21.00 – KONCERT KRZYSZTOF CUGOWSKI Z ZESPOŁEM MISTRZÓW
- 22.00 – LASER SHOW

Imprezy towarzyszące

- WESOŁE MIASTECZKO I ANIMACJE DLA DZIECI
- KONKURS Z NAGRODAMI DLA UCZESTNIKÓW IMPREZY
- DEGUSTACJA POTRAW REGIONALNYCH

PATRONI MEDIALNI:

Dziennik Łódzki

PARTNERZY:

Dożynki Gminne

Dożynki Gminne

- **Kreowanie wizerunku i folkloru Gminy Błaszki**

Promowanie folkloru odbywa się m. in. podczas Dożynek Gminnych, Obchodów Święta Niepodległości, Dniach Wojska Polskiego, Święta Konstytucji 3 Maja i innych imprez lokalnych. Urząd Miejski w Błaszach oraz Centrum Kultury upowszechnia lokalne dziedzictwo. Należy promować twórczość ludową z terenu gminy.

Dożynki Gminne

Sieradzki Jarmark Powiatowy

Sieradzki Jarmark Powiatowy

Sieradzki Jarmark Powiatowy

Obchody Święta Niepodległości w gminie Błaszki

Obchody Dnia Wojska Polskiego w Błaszkiach

Obchody Święta Konstytucji 3 maja w Błazkach

- **Promocja OSP, Kapeli Ludowej Dukat, Miejskiej Orkiestry Dętej, Koła Gospodyń Wiejskich, turnieju gry w warcaby i działalności Lokalnych grup działania i Stowarzyszeń**

Miejska Orkiestra Dęta, Kapela Ludowa Dukat, Koła Gospodyń Wiejskich, Lokalne Grupy Działania prowadzą działalność upowszechniającą dziedzictwo kulturowe Gminy Błazki. Należy promować ich działalność mającą na celu zachowanie lokalnego dziedzictwa.

Turniej gry w warcaby

Kapela Ludowa Dukat

Miejska Orkiestra Dęta

Koło Gospodyń Wiejskich Suliszewiczanki

Uroczystość związana z obchodami 100-lecia OSP

Uroczystość związana z obchodami 100-lecia OSP

- **Wpisanie specjałów lokalnych na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych i promocja specjałów regionalnych**

Produkty regionalne decydują o kolorycie, odrębności i specyfice wyodrębnionego obszaru stanowiąc jego bogactwo kultury kulinarnej, dlatego należy prowadzić działania w celu wpisania specjałów lokalnych na Listę Produktów Tradycyjnych.

- **Edukacja regionalna mieszkańców**

Zachowanie i propagowanie dziedzictwa winno odbywać się przy współdziałaniu społeczności regionalnej. Dlatego trzeba podjąć działania w celu propagowania wiedzy o zabytkach i zasadach ochrony. Należy umacniać w mieszkańcach Gminy Błaszki poczucie tożsamości poprzez identyfikowanie specyfiki i odrębności regionalnej. Szczególną uwagę należy zwrócić na edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego począwszy od szkół, gdzie dzieci i młodzież trzeba zachęcać do poznawania historii swojego regionu. Kolejną ważną grupą, do której należy kierować te działania są właściciele i użytkownicy zabytków.

Obecnie edukację regionalną prowadzą m.in. szkoły, Centrum Kultury oraz Lokalna Grupa Działania. Ważną inicjatywą są prowadzone konkursy, warsztaty, lekcje edukacji lokalnej, wystawy, prowadzona działalność wydawnicza udostępniana na stronach www.

- **Cykliczny udział w wystawie stołów wielkanocnych**

Gmina Błaszki cyklicznie bierze udział w wystawie stołów wielkanocnych. Co roku specjały świąteczne prezentuje Koło Gospodyń Wiejskich z Brończyna, które od kilku już lat reprezentuje Gminę Błaszki podczas tego wydarzenia.

Wystawa Tradycyjnych Stołów Wielkanocnych

- **Organizacja konkursów związanych z dziedzictwem kulinarnym**

Centrum Kultury w Błaszczach organizuje wiele imprez i wydarzeń, do których włączają się koła gospodyń wiejskich oraz Stowarzyszenie z terenu gminy Błaszki. Stanowią one prawdziwą ucztą dla podniebienia.

Stowarzyszenia z terenu Gmina Błaszki biorą również udział w pikniku z produktem polskim, będącego etapem konkursu kulinarnego dla powiatu sieradzkiego.

Koło Gospodyń na „Festiwalu Smaków”:

Koło Gospodyń Wiejskich na „Bitwie Regionów”

Działanie 3

Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o walory kulturowe i historię obszaru

Rozwój turystyki w oparciu o zabytki pozwoli na ożywienie omawianego obszaru, zwiększy miejsca pracy i wpłynie na rozwój gospodarczy Gminy Błaszki. W obecnych procedurach wykorzystanie zabytków na potrzeby turystyczne, edukacyjne i społeczne jest wymogiem w staraniu się o dotacje finansowe.

Zadania

- **Działania 44 Błazkowskiej Drużyny Harcerskiej „Parasol” im. pchor Jerzego-Bratek Kozłowskiego, Centrum Kultury, Stowarzyszeń w celu upowszechniania dziedzictwa kulturowego Gminy Błazki m. in podczas Dożynek Gminnych i Festynu sportowo - rodzinnego**

Centrum Kultury, 44 Błazkowska Drużyna Harcerska „Parasol” im. pchor Jerzego-Bratek Kozłowskiego, KGW, Stowarzyszenia, prowadzą szereg działań promujących i upowszechniających dziedzictwo kulturowe Gminy Błazki. Prowadzą oni szereg działań związanych z koordynowaniem rozwoju produktów turystycznych i promowaniem dziedzictwa materialnego i niematerialnego.

Występy podopiecznych z Centrum Kultury w Błazkach

44 Błaszowska Drużyna Harcerska „Parasol” im. pchor Jerzego-Bratek Kozłowskiego

- **Gmina Błaszki - lider tradycji młynarskich**

Gmina Błaszki posiada bardzo cenne tradycje młynarskie, które powinny być upowszechniane.

Młyny Gminy Błaszki

- **Promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Błaszki**

Niezmiernie istotną rolę w zakresie promocji dziedzictwa Gminy Błaszki odgrywa zamieszczanie na stronach www zasobów Gminy.

Zdjęcia lotnicze promujące dziedzictwo Gminy Błaszki”

9. WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU

Rekomendacje do wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami wynikające z opracowanego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki

WNOSKUJE SIĘ O UWZGLĘDNIENIE W WOJEWÓDZKIM PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI:

- rewitalizacji historycznego układu przestrzennego miejscowości Błaszki
- propozycji ewentualnego utworzenia parku kulturowego:
 - w obrębie historycznego układu przestrzennego Błazek,
- rewaloryzacji obiektów cennych zespołów:
 - kościoła w Błazkach,
 - kościoła w Wojkowie i Kalinowej,
- konieczności wykonania zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w obiektach zabytkowych,
- rewaloryzacji założeń zieleni cmentarnej,
- 8- rewaloryzacji założeń zieleni parkowej i alei,
- promocji produktów regionalnych,
- promocji szlaków kulturowych:
 - zabytków techniki kolejnictwa i młynarstwa,
- rozwoju turystyki pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne, z uwzględnieniem zabytkowych kościołów i kapliczek,
- promocji tradycji lokalnych.

10. MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane, m.in. z następujących źródeł:

- z budżetu gminy finansowanie odbywa się w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad

zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840), lub dotyczy stanowisk archeologicznych odkrytych na terenie będącym własnością gminy;

- z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840);
- z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840.);
- z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840.) w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- z dotacji unijnych;
- od fundacji;
- od osób fizycznych, prawnych, kościelnych.

Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840) dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującego się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;

- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w przypadku, jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów częściowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”.

Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Właściciel zabytków – osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, finansują prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane. Działania te wchodzi w zakres sprawowanej przez właścicieli opieki i ochrony nad zabytkiem, polegającej

w szczególności na zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku wraz z otoczeniem w jak najlepszym stanie zgodnie z zapisami ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami. Właściciele mają prawo i możliwość pozyskiwania funduszy na dofinansowanie prac przy zabytkach ze źródeł publicznych krajowych (budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego), zagranicznych (fundusze Unii Europejskiej) oraz innych, w tym prywatnych (np. od osób fizycznych i prawnych, organizacji pozarządowych). Poniżej zaprezentowano możliwości finansowania opieki nad zabytkami, wskazując najważniejsze źródła pozyskiwania funduszy na ten cel.

Finansowanie działań należy opierać na środkach własnych oraz możliwych dofinansowaniach ze strony Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (projekty resortowe – priorytety), Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Województwa Łódzkiego (prace konserwatorskie przy zabytkach nieruchomości i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków). Optymalnym rozwiązaniem jest przeniesienie części ciężaru finansowania działań z zakresu ochrony zabytków na inwestorów indywidualnych (np. adaptacja dla potrzeb komercyjnych historycznych budynków, przy zachowaniu formy i detalu historycznego). Ponadto źródłami finansowania działań mogą być fundusze regionalne i krajowe.

ŹRÓDŁA PUBLICZNE - ŚRODKI KRAJOWE

Budżet państwa: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków - Istotą funkcjonowania państwowego funduszu celowego jest ratowanie najbardziej zagrożonych zabytków.

Ochrona zabytków - Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomości i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Osoby fizyczne są uprawnione do składania wniosków w tym programie. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony będzie na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem

programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji.

Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach programu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.

Kultura cyfrowa - Celem programu jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniające opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

Zwiększenie dostępności opracowanych i zdigitalizowanych zbiorów, przy zastosowaniu atrakcyjnych form ich prezentacji, także wykorzystujących możliwości nowoczesnych technologii, ma na celu przełamywanie barier w dostępie do dóbr kultury, w tym w dostępie do kultury dla osób z niepełnosprawnościami i wykluczonych cyfrowo. Prowadzenie działań edukacyjnych związanych z zasobami cyfrowymi ma służyć świadomemu i bezpiecznemu korzystaniu z nowych mediów oraz rozwojowi kompetencji odbiorczych związanych ze stymulowaniem działań twórczych obywateli w posługiwaniu się nimi. Istotnym celem programu jest zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Ochrona zabytków archeologicznych - Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Strategicznym celem Programu jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego in situ, zgodna z normami międzynarodowymi, wskazanymi w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska).

Program ma dwa cele szczegółowe. Pierwszym jest wzmocnienie instrumentów ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków poprzez lepsze rozpoznanie, analizę i dokumentację stanowisk archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych metod badawczych, które dają szansę na weryfikację ustaleń naukowych z ograniczeniem do minimum działań destrukcyjnych. Konieczność podjęcia działań w tym zakresie wynika z ustaleń weryfikacji tego zasobu, przeprowadzonej w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Drugim celem szczegółowym Programu jest wspieranie działań mających na celu opracowanie i upowszechnienie wyników zakończonych już, często jeszcze w XX w., badań archeologicznych, które nie zostały dotychczas wprowadzone do obiegu naukowego. Upowszechnienie i wprowadzenie do obiegu naukowego pozyskanych w wyniku badań informacji o naszym dziedzictwie kulturowym jest warunkiem wykorzystania tych danych do jego ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń.

- Szczegółowe cele Programu będą realizowane poprzez dwie kategorie zadań:
 - weryfikacja zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, w przypadku, których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, zwłaszcza tych nieposiadających własnej formy terenowej;
 - opracowanie i publikacja książkowa wyników badań archeologicznych, zwłaszcza tych zakończonych przed 2000 r.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach programu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, a także przekazanie wojewódzkim konserwatorom zabytków dokumentacji niezbędnej do prowadzenia dalszych działań administracyjnych i konserwatorskich służących świadomej i zrównoważonej ochronie dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Wspieranie działań muzealnych - Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.

Kultura ludowa i tradycyjna - Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania. Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z tradycjami funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane są przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszącymi się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym m.in. dotyczących folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują i w ramach, których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. Ze względu na specyfikę programu szczególnie ważne dla realizacji jego celów będą zadania, dla których problematyka związana z kulturami tradycyjnymi (zarówno w aspekcie historycznym, jak i współczesnym) będzie punktem wyjścia do podjęcia działań na rzecz integracji społeczności lokalnych, co przyczynić się może do wzmacniania tożsamości i budowania poczucia dumy z przejawów lokalnych i regionalnych kultur. Zakres programu został rozszerzony o zadania, związane z międzypokoleniowym przekazem unikatowej wiedzy i umiejętności kulturowych, adresowany do „mistrzów tradycji”, będących depozytariuszami wiedzy lokalnej i regionalnej. Zakres podejmowanych działań jest zgodny z założeniami

Konwencji UNESCO z 2003 roku. Głównym celem tego trybu dofinansowania jest wspieranie procesu transmisji w obrębie danej wspólnoty kulturowej, przejawiającego się w bezpośrednim przekazie wiedzy, umiejętności, funkcji – ze szczególnym naciskiem na ich unikatowość bądź zagrożenie zanikiem. Istotnym jest przy tym czynnik in situ – przekaz winien odbywać się pomiędzy osobami wywodzącymi się z tej samej wspólnoty i kultury lokalnej, bądź możliwie najbliższej. Sposób przekazywania powinien odbywać się w jak najbardziej naturalny sposób, z uwzględnieniem lokalnie rozwijających się technik i sposobów transmisji, będących integralną częścią tradycji. O dofinansowanie mogą ubiegać się także przedstawiciele mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych, których kultura lokalna stanowi integralną część niematerialnego dziedzictwa kulturowego Polski.

Najbardziej pożądanym efektem programu ma być wypracowanie wzorców ochrony oraz twórczego inspirowania się elementami kultur tradycyjnych zarówno w wymiarze materialnym jak i niematerialnym, z uwzględnieniem społecznego kontekstu ich funkcjonowania.

Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju - Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Fundusz kościelny

Celem jest wspieranie działań takich jak konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej z dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Fundusz może być wykorzystany dla poprawy stanu technicznego budynków komunalnych objętych ochroną konserwatorską.

DOTACJE NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

Zarząd Województwa Łódzkiego ogłasza konkursy na udzielenie dotacji na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego. O dofinansowanie może się ubiegać każdy, kto posiada tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru zabytków województwa łódzkiego. Dotacja z budżetu województwa łódzkiego na wykonanie prac przy zabytku może być udzielona w wysokości do 50% całkowitej wartości planowanego zadania, w szczególnie uzasadnionych przypadkach - do 100%, przy czym maksymalna wnioskowana kwota dotacji nie może być większa niż 100 tys. złotych.

Środki województwa łódzkiego

Budżet Województwa Łódzkiego

W województwie łódzkim sprawę ustalenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa Uchwała Nr II/36/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 18 grudnia 2018 r. W regulaminie określający zasady i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa łódzkiego stwierdzono, że „Celem przyznania dotacji jest poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w województwie łódzkim i promowanie jego walorów wśród mieszkańców oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne.”

Dotacja z budżetu Województwa Łódzkiego na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Dotacje mogą być udzielane na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym, ruchomym lub archeologicznym, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria: jest wpisany do rejestru zabytków województwa łódzkiego; znajduje się na stałe w granicach administracyjnych województwa łódzkiego; posiada duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem jego

wartości historycznej, naukowej lub artystycznej oraz dostępności na potrzeby społeczne, turystyczne, kulturalne lub edukacyjne. O dotację może ubiegać się każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Wysokość środków przeznaczonych na dotację ustalana jest corocznie w budżecie województwa.

„Mała architektura zabytkowa”

Zarząd Województwa Łódzkiego ogłasza nabory do programu, w ramach którego przeznaczono 300 tys. zł na prace przy tzw. małej architekturze.

Do konkursu mogą zostać zgłoszone obiekty małej architektury zabytkowej wpisane do rejestru zabytków województwa łódzkiego lub ujęte w gminnej ewidencji zabytków z obszaru województwa. Mogą to być: kapliczki, krzyże przydrożne, figury, pomniki, posągi, wodotryski, kolumny, a także inne obiekty zaliczające się do architektury ogrodowej.

O dotację może się starać każdy, pod warunkiem, że właściciele zabytku wyrażają zgodę na remont.

Uzyskana pomoc finansowa może zostać przeznaczona na konserwację, odrestaurowanie zabytku oraz uporządkowanie i zagospodarowanie jego otoczenia.

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków

Celem jest dotowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków usytuowanych na terenie województwa łódzkiego.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Celem Funduszu jest dofinansowanie zadań dotyczących realizacji przedsięwzięć związanych z edukacją ekologiczną, ochroną przyrody i krajobrazu, ochroną powietrza, gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi oraz zasobów wodnych, badaniami naukowymi, a także monitoringiem środowiska.

DOTACJE NA POZIOMIE GMINY

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 poz. 559

z późn. zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy.

Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym

Środki organów stanowiących gminy

Zasady udzielania dotacji określają uchwały organów w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotacja może zostać udzielona do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie przez wykonawcę prac lub robót budowlanych przy zabytku, które wykonawca wykona w roku następującym po złożeniu wniosku o udzielenie dotacji. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa uchwała budżetowa.

Rada może podjąć uchwałę w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomości Gminy, sposobu ich rozliczania i kontroli wykonywania zleconych zadań.

ŹRÓDŁA PUBLICZNE - ŚRODKI ZAGRANICZNE

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej na poziomie krajowym i wojewódzkim.

Konkurs „Zabytek Zadbany”

Właściciele, posiadacze i zarządcy obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, po wykonaniu ich rewitalizacji mogą brać udział w konkursie „Zabytek Zadbany”. Ocenie Jury podlega jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. „Zabytek Zadbany” to doroczny konkurs ogłaszany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod nadzorem Generalnego Konserwatora Zabytków. Od 2011 roku za przebieg konkursu odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs stawia sobie za cel upowszechnianie najlepszych przykładów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Dodatkowo niesie walor edukacyjny poprzez

popularyzację wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury w trakcie ich użytkowania oraz prowadzonych remontów i adaptacji. Celem konkursu jest również promowanie właściwego użytkowania zabytkowych obiektów, ochrony „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli wraz z otoczeniem, które nierzadko także wpisane jest do rejestru zabytków.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

1. Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu.
2. Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe).
3. Adaptacja obiektów zabytkowych.
4. Architektura i budownictwo drewniane.
5. Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne.
6. Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego -realizowane są głównie z:

Programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

W jego ramach finansowane zadania z zakresu kultury, które corocznie ogłasza (od 2005 r.) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz organizuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Edukacja kulturalna

Celem programu jest wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej, ważnych dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do projektów, obejmujących działania edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne. Zasadniczym celem programu jest wspieranie zadań o charakterze niekomercyjnym.

Priorytetowo traktowane będą projekty o wysokiej wartości edukacyjnej i artystycznej, wykraczające poza podstawową działalność statutową wnioskodawców. Zadania powinny

wyróżniać się oryginalną, spójną koncepcją, uwzględniającą potrzeby docelowych grup odbiorców. Ważne jest, aby działania prowadzone były w sposób umożliwiający uczestnikom rozwijanie zdolności, umiejętności i wiedzy. Istotna jest zatem forma realizacji przedsięwzięć oparta na interakcji, wykorzystująca odpowiednie metody i narzędzia edukacyjne, np. eksperymenty artystyczne, nowe technologie i media.

Jednym z głównych założeń programu jest wspieranie zadań umożliwiających uczestnictwo oraz integrację przedstawicieli różnych grup społecznych i wiekowych, a także zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Istotne jest też nawiązywanie współpracy z innymi podmiotami – szkołami, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi i placówkami opiekuńczymi, której efektem będzie tworzenie spójnej oferty edukacyjnej i kulturalnej. W tym kontekście istotne dla realizacji celów programu będzie wsparcie dla form działalności, których skuteczność została potwierdzona zarówno w rodzimej, jak i zagranicznej praktyce, wśród których wymienić należy działania, skierowane do osób dorosłych, realizowane w formule tzw. „uniwersytetów ludowych”.

Najważniejszym rezultatem zadań wspieranych w ramach programu powinno być podniesienie poziomu kompetencji artystycznych kulturowych i twórczych ich uczestników oraz kształtowanie poczucia, że kultura jest nieodzownym elementem rozwoju osobistego i społecznego. Ważne jest również zachęcenie autorów przedsięwzięć kulturalnych do stałego podnoszenia jakości działań oraz korzystania z nieszablonowych rozwiązań edukacyjnych i artystycznych.

Infrastruktura kultury

Strategicznym celem programu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań programu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych programem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia programu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym, a także wzmocnienie infrastruktury podmiotów realizujących zadania z zakresu edukacji kulturalnej. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Istotnym celem programu jest zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Kultura dostępna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno-mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych.

Ważnym aspektem jest uwzględnienie potrzeb osób mających utrudniony dostęp do kultury i niezaangażowanych w życie kulturalne. Podejmowane działania powinny stwarzać warunki do włączania i współdziałania przedstawicieli różnych grup społecznych w życiu kulturalnym, zdobywania pozytywnych doświadczeń w kontakcie z kulturą oraz budowaniu kompetencji odbiorców kultury.

Ważnym założeniem programu jest umożliwianie uczestnictwa oraz integracji społecznej przedstawicieli różnych grup społecznych, m.in.: dzieci i młodzieży szkolnej, osób starszych, a także wsparcie dla zadań zapewniających dostępność do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Program Promesa dla Kultury

Strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich. Katalog działań realizujących cele programu, obejmuje zarówno działania inwestycyjne, jak i tzw. projekty „miękkie”, realizujące najistotniejsze dla rozwoju kultury cele artystyczne i edukacyjne.

W zakresie projektów inwestycyjnych preferowane będą zamierzenia kompleksowe i gwarantujące zwiększenie dostępu do kultury. Dofinansowanie w ramach programu otrzymać mogą także projekty o znacznie mniejszym zasięgu, lecz ważne dla lokalnych społeczności. Preferowane będą zadania, których realizacja wpływa w sposób znaczący na dostępność do kultury na danym obszarze, jak również angażujące różnorodne grupy społeczne.

W odniesieniu do projektów „miękkich” preferowane będą projekty wspierające międzynarodową współpracę artystów, jak również projekty służące budowie kompetencji i konkurencyjności sektora kultury oraz projekty mające na celu zwiększenie dostępu do kultury.

Ulga na zabytki

Ulga na zabytki pozwala na odliczenie od podstawy opodatkowania: 50% kwoty poniesionych wydatków na wpłaty na fundusz remontowy oraz na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dotyczące zabytku (wpisanego do rejestru zabytków lub znajdującego się w ewidencji zabytków), wydatku na nabycie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, nie więcej niż kwota odpowiadająca iloczynowi 500 zł i liczby metrów kwadratowych powierzchni użytkowej tego zabytku; limit odliczenia na wszystkie inwestycje podatnika z tego tytułu nie może przekroczyć 500 000 zł.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej EWT

Zostały opracowane trzy typy programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2021-2027 (Interreg). Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne

przedsięwzięcia: – obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży, – duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej, – wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi, mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten jest realizowany w latach 2021-2027 i zawiera podobnie, jak w poprzedniej edycji komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie, wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury. Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

Program Europa dla Obywateli 2021-2027

Ta propozycja jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich. Celami ogólnymi Programu są: – rozwijanie obywatelstwa europejskiego

przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy, – rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli, – pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy. Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy: – gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości, – wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, – przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii, – zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych:

Pamięć Europejska oraz

Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie:

- partnerstwo miast
- sieci miast
- projekty społeczeństwa obywatelskiego

Program operacyjny Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)

Program FEnIKS, jako kontynuacja programu Infrastruktura i Środowisko to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Budżet opiewa na 24 mld euro. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki, to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Priorytet Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

Polska Cyfrowa PO PC 2021-2027

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowało m.in. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Program został przyjęty przez Komisję Europejską o czym poinformowano 18.11.2022 r. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków. Dotychczasowo w ramach programu planowano realizację czterech osi priorytetowych: Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu. Oś priorytetowa II. E-administracja i otwarty rząd. Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa. Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna.

Wszelkie harmonogramy i objaśnienia dotyczące możliwości uzyskania dotacji unijnych dostępne są na Portalu Funduszy Europejskich (www.funduszeuropejskie.gov.pl) lub na stronach internetowych www.nowedotacjeunijne.eu lub www.najdaconsulting.pl.

Polski Ład dla kultury

Założenia rządowego programu odbudowy zabytków „Polski Ład dla kultury” zostały opublikowane. Wynika z nich, że program kierowany jest bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego, a za ich pośrednictwem również do innych podmiotów zobowiązanych do opieki nad zabytkami. Dofinansowanie będzie przyznawane na realizację zadań inwestycyjnych związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Może być przeznaczony na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego albo na udzielenie dotacji samorządowej na takie prace.

Krajowy Plan Odbudowy

W ramach Krajowego Planu Odbudowy rząd powinien przekazać na remonty zabytkowych budynków i adaptację ich na mieszkania komunalne. Krajowy Plan Odbudowy to pieniądze na odbudowę gospodarek państw członkowskich Unii Europejskiej po koronawirusowym kryzysie. Polska dostanie z niego ok. 200 mld zł.

11. PODSUMOWANIE

Bogate dziedzictwo kulturowe Gminy Błaszki stanowi podstawę rozwoju i jest motorem jednoczenia lokalnej społeczności. Zarówno elementy kultury niematerialnej jak i prace w obrębie obiektów zabytkowych mogą być finansowane z różnych źródeł na wielu poziomach. O dotacje może występować Gmina na prace rewaloryzacyjne i rewitalizacyjne oraz renowacyjne. Środki finansowe może pozyskać również posiadacz lub użytkownik zabytku na wykonanie prac lub refundacje przeprowadzonych działań. Ze środków zewnętrznych zrewaloryzowana jest zabytkowa zieleń m. in założenie cmentarzy, wykonane są prace zabezpieczające i remontowe przy kapliczkach. O dotacje występują również posiadacze zabytków chcący wykonać dokumentację projektowe. Z innych puli środków finansowane są imprezy kulturowe, wystawy, poldery informacyjne o zabytkach, działania twórców i Stowarzyszeń. Zasada łączenia środków z różnych źródeł nie może przekroczyć 100 % poniesionych kosztów.

Kanwą analizowanych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Błaszki na lata 2024-2027 są rekomendacje do dokumentów na wyższym poziomie przedstawione w rozdziale 9 „Wskazania do Dokumentów Wyższego Rzędu”.